

FACULTEIT LETTEREN
TAAL- EN REGIOSTUDIES

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

De vijand van mijn vijand: mijn vriend?

Het ambigue karakter van de relaties tussen nazi-Duitsland en de Arabische wereld tussen 1933 en 1945.

Promotor:
Prof. Dr. J. Nawas

Masterproef
ingediend door :

Elisabeth Ackaert

Academiejaar 2010-2011

أراق ربيب الإنجليز دماءهم ولكن في برلين ليثا يراقب

De bondgenoten van de Britten hebben hun bloed vergoten, maar in Berlijn houdt een leeuw hen in de gaten.

شهداء الحرية - Badr Shākir al-Sayāb

I. Inhoudstafel

I. Inhoudstafel	3
II. Translitteratietabel	5
III. Voorwoord	6
1. Vraagstelling en methodologie.....	7
2. Theoretisch raamwerk en eerder onderzoek	8
3. Houding van de Arabische wereld ten aanzien van de nazi's	11
3.1. Het fascisme	12
3.2. De liberale verwesterden	14
3.3. De marxisten	18
3.4. De nationalisten	21
3.4.1. De Ba'thpartij in Syrië (Ḥizb al-Ba'th al-‘Arabī al-Ishtirākī)	21
3.4.2. De Syrische Socialistische Nationale Partij in Syrië (Ḥizb al-Sūrī al-Qawmī al-Ijtimā‘ī).....	24
3.4.3. De Phalange in Libanon (al-Katā’ib).....	27
3.4.4. Jong Egypte in Egypte (Ḥizb Miṣr al-Fatāt)	29
3.4.5. De Futuwwa beweging (al-Futuwwa) en de Muthanna Club (Nādī al-Muthannā) in Irak	33
3.5. De reactionaire en fundamentalistische pan-islamisten	35
3.5.1. Muḥammad Amīn al-Ḥusayni, de Mufti van Jerusalem	36
3.5.2. De Palestijnse periode van al-Ḥusayni, 1916-1936.	38
3.5.2.1. De aanstelling van al-Ḥusayni als Mufti van Jeruzalem en zijn functies	38
3.5.2.2. De Klaagmuuropstanden en het aandeel van al-Ḥusayni	40
3.5.2.3. Het keerpunt: geen twee meesters meer.....	43
3.5.3. De ballingschapsperiode van al-Ḥusayni, 1937-1945.	44
3.5.3.1. Al-Ḥusayni's ballingschapsperiode binnen de Arabische wereld.....	44
3.5.3.2. Al-Ḥusayni's ballingschapsperiode in Duitsland en Italië	46
3.5.3.3. De Mufti en de Holocaust	48
3.5.3.4. Ideologische overeenkomsten?	53
3.6. Samenvattende tabel.....	54

4. Houding van nazi-Duitsland ten aanzien van de Arabische wereld.....	55
4.1. Motieven ingegeven door overwegingen met betrekking tot de buitenlandse politiek	55
4.1.1. Englandpolitik van nazi-Duitsland	55
4.1.2. De relatie tussen Italië en nazi-Duitsland.....	59
4.1.3. Duitsers in Palestina.....	62
4.2. Motieven ingegeven door de binnenlandse politieke overwegingen ..	63
4.2.1. Het anti-Joods beleid van nazi-Duitsland en de joodse migraties	63
5. Conclusie.....	68
6. Bibliografie	72
IV. Arabische samenvatting	76

II. Translitteratietabel

In deze masterproef werd gekozen voor het translitteratiesysteem gebruikt in *Encyclopaedia of Islam - Third Edition*, van Brill Uitgeverij.

ء	´	ض	ḍ
ا	ā	ط	ṭ
ب	b	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	th	غ	gh
ج	j	ف	f
ح	ḥ	ق	q
خ	kh	ك	k
د	d	ل	l
ذ	dh	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	ه	h
س	s	و	w / ū
ش	sh	ي	y / ī
ص	ṣ		

Deze masterproef telt 162.017 tekens.

III. Voorwoord

Deze thesis zou er nooit hebben uitgezien zoals hij nu voor u ligt, zonder de hulp en steun van verschillende mensen. Deze mensen dienen daarom ook een kleine, doch eervolle vermelding te krijgen:

Professor Nawas, voor de begeleiding doorheen het schrijfproces van deze thesis, het voeren van informele maar toch leerzame discussies en het antwoorden op alle mogelijke vragen die talrijk gesteld werden.

Het gehele docentenkorps van arabistiek dient hier een eervolle vermelding te krijgen, voor alle kennis die ze mij de voorbije jaren hebben bijgebracht

De staf van het Nederlands-Vlaamse Instituut in Cairo, en in het bijzonder Peter Verkinderen en Sabine Dorpmueller. Zij ondersteunden ons in de zoektocht naar een goed onderwerp en een goede onderzoeksvraag.

Mijn ouders, voor de levendige discussies over het Midden-Oosten. En voor hun onvoorwaardelijke steun gedurende mijn hele carrière als student.

En tot slot, iedereen die heeft bijgedragen aan deze thesis, in grotere of kleinere mate, met inzicht in de materie of gewoon met 'mental support'. En hiermee bedoel ik: mijn collega-studenten, Vincent, mijn vrienden en vriendinnen van de scouts en mijn grootouders.

Aan al deze mensen; een uiterst oprechte dank jullie wel.

1. Vraagstelling en methodologie

Een spreekwoord dat vaak in het Midden-Oosten te horen is, maar eigenlijk van Engelse afkomst is, luidt: *'aduw 'aduwī ṣadīqī*, in het Nederlands vertaald als 'de vijand van mijn vijand is mijn vriend'. Of. Dit spreekwoord moeten we voornamelijk gebruiken in de context van allianties en bondgenootschappen in de wereld van de internationale betrekkingen. We kunnen hierbij bijvoorbeeld verwijzen naar de Amerikaanse steun die Ṣaddām Ḥusayn verkreeg tijdens de Irak-Iran oorlog tussen 1980 en 1988. Voor de Verenigde Staten stond Ayatollah Khomaynī geboekstaafd als vijand, aangezien de Islamitische Revolutie in Iran in 1979 een grote anti-Amerikaanse invloed uitoefende op de Arabo-islamitische wereld.¹ Tijdens deze oorlog tussen Irak en Iran steunden de Verenigde Staten het bewind van Ṣaddām Ḥusayn, daar beide partijen een gemeenschappelijke vijand deelden: Khomaynī.²

Deze paper heeft tot doel om deze theorie te toetsen aan de relatie tussen de nazi's en de Arabo-islamitische wereld tussen 1933 en 1945. Was er een bondgenootschap aanwezig tussen beide partijen, gebaseerd op de idee van de joden als gemeenschappelijke vijand? Of kunnen we deze theorie als te simplistisch beschouwen? Is het delen van een gemeenschappelijke vijand voldoende om tot een sterke en langdurige alliantie te komen?

Om tot een antwoord op deze vragen te komen, bestuderen we literatuur die handelt over het onderwerp.

Het onderzoek naar een antwoord op deze vragen zal onderverdeeld worden in twee delen. Het eerste deel bestudeert de Arabische houding ten aanzien van het nazistisch bewind in Duitsland. Hier proberen we zoveel mogelijk houdingen in kaart te brengen en kijken we in welke mate deze houdingen zich scharen achter of afzetten tegen het nazisme.

In het tweede deel van deze scriptie onderzoeken we de houding die nazi-Duitsland aanneemt met betrekking tot de Arabische wereld. Hier bestuderen we de factoren die het Duitse buitenlands beleid ten aanzien van het Midden-Oosten hebben beïnvloed.

¹ Deze anti-Amerikaanse invloed vloeide voort uit de afkeer voor het regime van de laatste Shah, Muḥammad Riḍā Pahlawī, die uitermate goede contacten had met de Verenigde Staten. OCHSENWALD, WILLIAM, FISHER, SYDNEY, *The Middle East: A History* (New York: McGraw-Hill, 2004), 513-531.

² *Ibid.*, 659.

2. Theoretisch raamwerk en eerder onderzoek

Wat het voorafgaand onderzoek aangaande de onderzoeksvraag betreft, kunnen we verwijzen naar twee onderzoeken, waarvan één zich op het vlak van de sociale wetenschappen bevindt. Het andere onderzoek situeert zich op het niveau van de psychologie en de gedragswetenschappen.

Zeev Maoz, Lesley Terris, Ranan Kuperman en Ilan Talmud behandelen in hun artikel dit vraagstuk.³ Zij maken in hun artikel een onderscheid tussen evenwichtige en onevenwichtige relaties tussen landen. Een evenwichtige relatie volgt de logica 'de vijand van mijn vijand is mijn vriend'. Maar onevenwichtige relaties volgen deze logica niet. Deze relaties kunnen we lezen als 'de vijand van mijn vijand is mijn vijand' of 'de vriend van mijn vriend is mijn vijand'.⁴

Evenzeer besluit dit artikel dat er twee standpunten zijn om de leer van de internationale betrekkingen te benaderen: het realistische standpunt en het liberale standpunt.⁵

Het realistische standpunt voert de stelling aan dat landen bondgenootschappen sluiten omwille van strategische interesses. Het belangrijkste strategische aspect is de bescherming van zichzelf en elkaar tegen een gemeenschappelijk vijand. Dit idee past volledig in de theorie van het machtsevenwicht, waarbij twee rivaliserende staten allianties sluiten met andere staten om bescherming te waarborgen.⁶

Volgens het realistische standpunt klopt de theorie betreffende 'de vijand van mijn vijand is mijn vriend' in zeer veel gevallen. Toch dienen toch ook enkele uitzonderingen aangestipt te worden. Allianties zijn zelden tot nooit voor de eeuwigheid bedoeld. Staten kunnen bondgenootschappen opblazen omwille van opportunistische redenen. Eveneens kunnen bondgenootschappen opgeblazen worden wanneer één van de bondgenoten in een conflict

³ KUPERMAN, RENAN, MAOZ, ZEEV, TERRIS, LESLEY, 'What Is the Enemy of My Enemy? Causes and Consequences of Imbalanced International Relations, 1816-2001', *The Journal of Politics* (69, 2007).

⁴ Ibid.

⁵ Ibid., 100.

⁶ Ibid., 101-102.

terecht komt met een derde partij. Ook het wegvallen van de gemeenschappelijke vijand of bedreiging is een mogelijke reden om de alliantie te ontbinden.⁷

Volgens het liberale standpunt is niet het bestrijden van de gemeenschappelijke vijand als voornaamste doel van een alliantie, maar eenzelfde gezindheid en gelijklopende waarden, zoals het nastreven van een democratisch bewind, handelscontacten, economische belangen en lidmaatschap van een intergouvernementele organisatie. Volgens het liberale standpunt kunnen we spreken van het annuleren van bondgenootschappen (en dus het omslaan van een evenwichtige in een onevenwichtige relatie) wanneer bovenstaande factoren wegvallen of niet aanwezig zijn.⁸

The Enemy of My Enemy is My Friend, een artikel van Kevin Borgeson en Robin Valeri steunt op een case study die vertrekt vanuit hoger vernoemde theorie, namelijk 'de vijand van mijn vijand is mijn vriend'. In dit artikel wordt van kwalitatief onderzoek gebruik gemaakt om de relatie tussen de Jihadisten en de *Aryan Nations*, een extreemrechtse en antisemitische organisatie in de Verenigde Staten, in kaart te brengen.⁹

De onderzoekers maken eerst gebruik van de vooroordelentheorie van Blumer om te duiden waar de vooroordelen van de *Aryan Nations* met betrekking tot moslims en joden vandaan komen. Blumer verklaart immers dat de eigen ervaring van de plaats van de groep in de maatschappij de basis is voor vooroordelen over een andere groep. De eerste groep meet zichzelf een hogere positie aan in de maatschappij waardoor de andere groep als inferieur wordt beschouwd. De groep die zichzelf als superieur beschouwt, stelt dat zij heel erg verschillen van de inferieure groep en eigent zichzelf bijgevolg bepaalde rechten toe die zij weigert aan de inferieure groep. Als gevolg van dit gevoel van superioriteit, komt de aversie voor de inferieure groep.¹⁰ Blumer benoemt beide groepen. De groep met het

⁷ Ibid., 103.

⁸ Ibid., 103.

⁹ BORGESON, KEVIN, VALERI, ROBIN, 'The Enemy of My Enemy is My Friend', *American Behavioral Scientist* (51, 2007), 182.

¹⁰ BLUMER, H., 'Race and prejudice as a sense of group position', *Pacific Sociological Review* (1, 1958) in BORGESON, VALERI, 183-184.

superioriteitsgevoel noemt hij de *in-group*. De groep die ze als inferieur beschouwen, noemt Blummer de *out-group*.¹¹

Deze theorie, die hier gebruikt wordt om het superioriteitsgevoel van de *Aryan Nations* te verklaren, kunnen we ook benutten om het superioriteitsgevoel van de nazi's ten aanzien van de joden en de Arabieren te verklaren, die de nazi's als Semieten, dus een lager ras dan de Ariërs, klasseren. Zo kunnen we verwijzen naar de Engelse vertaling van *Mein Kampf* waarin Hitler stelt:

*A coalition of cripples cannot attack a powerful State which is determined, if necessary, to shed the last drop of its blood to maintain its existence. To me, as a nationalist who appreciates the worth of the racial basis of humanity, I must recognize the racial inferiority of the so-called 'Oppressed Nations', and that is enough to prevent me from linking the destiny of my people with the destiny of those inferior races.*¹²

Valeri en Borgeson gebruiken daarna de theorie van Allport om te verklaren hoe een samenwerking tussen twee groepen, waarvan één groep de andere als inferieur beschouwt, toch tot stand kan komen. Hier spreekt men van 'het verminderen van het vooroordeel'. Hiervoor moeten aan drie voorwaarden voldaan worden: eerst en vooral dienen beide groepen als gelijkwaardig geacht te worden, ten tweede dienen beide groepen een hechter contact met mekaar te hebben, waarbij er aan integratie wordt gewerkt. Tot slot moeten beide groepen een gemeenschappelijk doel voor ogen hebben, dat zij samen willen bereiken.¹³ Hierbij maken de auteurs de kanttekening dat men zich dient te hoeden voor een mogelijke weerstand of versnippering van binnenuit, waarbij leden van één van de twee groepen, zich verzetten tegen de samenwerking.¹⁴ Ook deze stelling van Allport kunnen we linken aan het onderzoek van deze masterproef, die handelt over het contact tussen nazi's en Arabische opinieleiders.

¹¹ ESPOSITO, LUIGI, MURPHY, JOHN, 'Desensitizing Herbert Blumer's Work on Race Relations: Recent Applications of His Group Position Theory to the Study of Contemporary Race Prejudice', *The Sociological Quarterly* (40, 1999), 397-398.

¹² HITLER, ADOLF, *Mein Kampf*, Murphy, James (trans.) (Londen: Hurst and Blackett, 1939), 503.

¹³ ALPORT, GORDON., *The nature of prejudice* (Cambridge: Perseus Books, 1954) in BORGESON, VALERI, 184.

¹⁴ BORGESON, VALERI, 184-185.

3. Houding van de Arabische wereld ten aanzien van de nazi's

In dit onderdeel van de thesis maken we een analyse van de houding en het standpunt dat de Arabische wereld aannam ten aanzien van nationaalsocialisme, het nazisme, in Duitsland. Francis Nicosia en Stefan Wild stellen in hun werken dat de meeste Arabieren zich enthousiast opstelden tegenover het Derde Rijk. Zij beschouwden dit nieuwe regime immers als een grote tegenhanger van de koloniale machten in het Midden-Oosten die in het interbellum de plak zwaaiden. Ook, zo meent Nicosia, waren de Arabieren geboeid door het anti-Joodse programma van het naziregime, waarin zij een steun zagen voor het joods-Arabisch conflict.¹⁵ Hier dient een nuance aangebracht te worden. Het is vanzelfsprekend dat we de Arabieren niet als een homogene groep met een quasi volledig gelijklopend gedachtegoed kunnen beschouwen. Daarom zal hier een brede waaier aan reacties beschreven zal worden, zodat de verschillende opinies binnen de Arabische wereld aan bod kunnen komen.

We bespreken in de onderstaande onderdelen welke houding deze ideologische stromingen aannamen ten aanzien van het fascisme, in het algemeen, en het Duitse nazisme, meer specifiek. We nemen hiervoor de opdeling over die aangereikt werd door Gilbert Achcar en Stefan Wild in hun werken over fascisme en nazisme in de Arabische wereld.¹⁶

Quasi alle behandelde ideologische stromingen en bewegingen nemen een antizionistisch standpunt in. Voor de volledigheid van deze omschrijving volledig te maken, dienen we ook als kanttekening te vermelden dat er Arabieren waren die wel goede contacten hadden met de zionistische beweging. Deze waren wel meer uitzondering dan regel. Volgens Joel Streicker en Neil Caplan, die het werk van Hillel Cohen bespreken, zouden er verschillende motieven geweest zijn voor goede banden tussen Arabieren, en meer specifiek de Palestijnen, en de zionisten. Als praktische voorbeelden van deze relaties kunnen we het verkopen van Palestijnse grond en eigendommen aan zionisten aanhalen. Hier spreken we van 'economische samenwerking'. Daarnaast was er ook een informatienetwerk langs waar

¹⁵ NICOSIA, FRANCIS, *The Third Reich & the Palestine Question* (New Brunswick: Transaction Publishers, 2000), 85, WILD, STEFAN, 'National Socialism in the Arab near East between 1933 and 1939', *Die Welt des Islams*, New Series (25, 1985), 127.

¹⁶ ACHCAR, GILBERT, *The Arabs and the Holocaust: the Arab-Israeli war of narratives* (New York: Metropolitan Books, 2010) en WILD, STEFAN, 126-173.

Arabieren de Zionistische Beweging informatie verschaften.¹⁷ Als motivatie voor deze collaboratie, waar hevig verzet tegen bestond in de Arabische wereld, kunnen we opportunisme, gemeenschappelijke belangen, ideologische motieven, meningsverschillen met de nationalistische bewegingen en het ‘ethisch humanisme’ aanvoeren, wat Neil Caplan omschrijft als de sympathie die sommige Arabieren voelden voor hun joodse burens als gevolg van de afkeer voor het geweld van de nationalistische beweging.¹⁸

3.1. *Het fascisme*

Om te bepalen in welke mate de onderstaande stromingen en bewegingen fascistisch zijn, of zich er door lieten inspireren, dienen we eerst het concept fascisme nader te duiden.

Het fascisme is een politieke stroming die geboren werd op het Europese vaste land. Benito Mussolini was de eerste fascistische leider, die aan het roer stond van de *Partito Nazionale Fascista*. De term ‘fascista’ leidde Mussolini af van het Latijnse woord ‘fascis’, waarmee een bundel berkenhout of iep wordt bedoeld, waar zich een bijl in bevindt. Dit was een Oud-Romeins symbool voor autoriteit en werd door Mussolini overgenomen als teken van de nieuwe politieke stroming.¹⁹

Het fascisme ontstond als tegenbeweging voor het marxisme, het liberalisme en de parlementaire democratie. De sociale gelijkheid van het marxisme stond haaks op het economische gedachtegoed van de fascistten. Het streven naar individuele ontwikkeling, wat gepromoot werd door het liberalisme, werd volledig ook verworpen door de fascistten. Zij meenden immers dat het belang van het ‘Volk’ of de ‘Gemeinschaft’ primeerde op het belang van de individu. Zij verweten het liberalisme eveneens dat het materialisme, en goddeloosheid promootte en dat het zorgde voor normvervaging. Een derde stroming waartegen de fascistten zich volledig kantten, was de democratie. Volgens de fascistten diende de superieure gemeenschap een staat te sturen, en zou deze elitegroep aan de macht

¹⁷ STREICKER, JOEL, ‘Army of Shadows: Palestinian Collaboration with Zionism, 1917-1948’, *Shofar: An Interdisciplinary Journal of Jewish Studies* (27, 2009), 196-199.

¹⁸ CAPLAN, NEIL, ‘Army of Shadows: Palestinian Collaboration with Zionism, 1917-1948’, *The Middle East Journal* (64, 2010), 651-653.

¹⁹ ‘Fascism’, Britannica Academic Edition

(<https://stuiterproxy.kuleuven.be/EBchecked/topic/202210/DanaInfo=www.britannica.com+fascism>),

geconsulteerd op 08/06/2011, ‘Benito Mussolini’, Britannica Academic Edition

(<https://stuiterproxy.kuleuven.be/EBchecked/topic/399484/DanaInfo=www.britannica.com+Benito-Mussolini>), geconsulteerd op 08/06/2011.

moeten komen via een proces van natuurlijke selectie. Een staatsvorm waarbij elke burger kon meebeslissen over wie er aan het roer stond, was in fascistische ogen dus verwerpelijk.²⁰

Het fascisme had vele kenmerken, en historici kunnen geen eensluidende definitie stellen van het fascisme, en dus ook niet de exacte kenmerken benadrukken. In deze thesis hebben we gekozen om de onderstaande ideologische stromingen af te toetsen aan het fascisme aan de hand van vier kenmerken van het fascisme: het economisch corporatisme, het nationalisme, het bestaan van paramilitaire organisaties die geen geweld schuwen en de aanwezigheid van een autoritaire leider met totalitaire ambities.²¹

De fascisten beschouwden het economisch corporatisme als een derde economisch stelsel tussen het communisme en het kapitalisme. In deze staatsvorm worden alle beroepsklassen onder een corporatie geplaatst die gecontroleerd werd door de staat of de directie van het bedrijf. Deze corporaties vertegenwoordigden de beroepsklasse in een raad. In deze raad worden contracten en arbeidscondities besproken.²²

Fascisten focusten zich op de nationale cultuur en beschouwden deze ook als het hoogste goed. Zij meenden dat deze nationale identiteit aan de basis stond van de individuele identiteit. De natie primeerde dus op de individu. Alle mogelijke buitenlandse invloeden dienden geneutraliseerd te worden.²³

De autoritaire leider met de totalitaire invloed was aanwezig in elk fascistisch regime. Deze leider kreeg de absolute macht binnen de partij of de staat. Deze leider controleerde alle mogelijke instellingen en organisaties, zelfs als deze op het eerste zicht weinig met de politieke structuur van het land te maken hadden, zoals rechtbanken, religieuze instellingen, onderwijs, sportclubs en zelfs jeugdbewegingen.²⁴

²⁰ 'Fascism', Britannica Academic Edition
(<https://stuiterproxy.kuleuven.be/EBchecked/topic/202210/.DanaInfo=www.britannica.com+fascism>),
geconsulteerd op 08/06/2011.

²¹ Ibid., geconsulteerd op 08/06/2011.

²² Ibid., geconsulteerd op 08/06/2011.

²³ Ibid., geconsulteerd op 08/06/2011.

²⁴ Ibid., geconsulteerd op 08/06/2011.

Een laatste belangrijke kenmerk, is de aanwezigheid van paramilitaire organisaties of milities, die het geweld niet schuwden. Deze milities rekenden hardhandig af met alle mogelijke tegenstanders van het regime. Discipline en militaire waarden waren van een enorm belang. Deze milities hadden vaak een eigen groet en uniform. In Duitsland en Italië bestonden ten tijde van het fascistisch bewind de Zwarthemden en de Bruinhemden.²⁵

Naast deze kenmerken van het fascisme, bekijken we bij elke ideologische stroming en beweging in welke mate er een antizionistisch, antisemitisch gedachtegoed heerst en antikoloniaal gedachtegoed heerst. Deze factoren dienen we immers in overweging te nemen indien we een antwoord willen op de vraag: ‘Is de vijand van mijn vijand mijn vriend?’ Mogelijk worden niet alle factoren en kenmerken gevonden bij de hieronder besproken stromingen en bewegingen. De oorzaak hiervan is het ontbreken van voldoende en betrouwbare informatie.

3.2. De liberale verwesterden

De term ‘verwesterden’, hier gebruikt als vertaling van *westernizers*, komt oorspronkelijk uit het Russisch. Hiermee duidt men een groep intellectuelen aan die de historische band wil benadrukken tussen het Westen, waarmee we de niet-communistische landen voor ogen hebben, en Rusland. Hier tegenover staan de Slavofielen, die menen dat de Russische geschiedenis uniek is en geen link heeft met het Westen.²⁶ De verwesterden nemen de waarden van de verlichting over in combinatie met de ideeën van een geïndustrialiseerde maatschappij. De term ‘liberaal’ slaat hier, volgens de indeling van Achcar, op het seculiere karakter van de staat en rationele waarden.²⁷

De opinie van deze intellectuele stroming was veel voorkomend in culturele en intellectuele kringen. Achcar maakt gebruik van het werk van Israel Gershoni om een weergave te geven van de houding van hogeropgeleiden ten aanzien van het nazisme. Gershoni maakte en beschreef in zijn werk drie mogelijke manieren over hoe deze hogeropgeleiden het nazisme en fascisme beschouwen. Een eerste voorstelling van het nazisme, is de ‘imperialistische

²⁵ Ibid., geconsulteerd op 08/06/2011.

²⁶ ‘Westernizer’, Britannica Academic Edition

(<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/640986/Westernizer>), geraadpleegd op 20/04/2011.

²⁷ ACHCAR, 35.

voorstelling', waarbij het nazisme en het fascisme gezien worden als imperialistische machten. Een tweede voorstelling bekijkt nazisme en fascisme als totalitaire regimes, waarbij geen enkele vorm van oppositie of inspraak mogelijk is. Een derde en laatste voorstelling is de 'racistische voorstelling', waarbij nazisme en fascisme bekritiseerd worden voor hun racistische ideeën en gebruiken.²⁸

Om een voorbeeld van deze intellectuele stroming aan te halen, bekijken we het Egyptische tijdschrift *Al-Risāla*, dat ontstond in januari 1933, de maand waarin Adolf Hitler aan de macht kwam in Duitsland. In dit tijdschrift kregen meerdere schrijvers en denkers een forum om hun ideeën te verspreiden. Vele bekende Arabieren, en dus niet enkel Egyptenaren, publiceerden in dit tijdschrift, waaronder Ṭāhā Ḥusayn²⁹, Muḥammad Ḥusayn Haykal³⁰, 'Abbās Maḥmūd al-'Aqqād³¹ en Sāṭī al-Ḥuṣrī³². Het tijdschrift oefende een zekere invloed uit, zowel binnen Egypte als in de andere delen van de Arabische wereld, met een oplage van 15.000 tot 30.000 exemplaren. De stijl van het tijdschrift was voornamelijk modernistisch en liberaal. De totalitaire, antidemocratische en conservatieve regimes in Europa werden sterk bekritiseerd.³³ Tussen 1933 en 1939 kwam de nadruk in het tijdschrift steeds meer en meer te liggen op kritische opiniestukken met betrekking op de fascistische regimes in Duitsland en Italië.³⁴ *Al-Risāla* was geen alleenstaande speler in zijn strijd tegen de opkomst van het fascisme in Europa. Ook al-Hilāl, al-Ahrām en Rūz al-Yusūf verwierpen dit regime en droegen eveneens de modernistische en liberale waarden hoog in het

²⁸ GERSHONI, ISRAEL, 'Beyond Anti-Semitism: Egyptian Responses to German Nazism and Italian Fascism in the 1930's', *EUI Working Paper* (2001) in ACHCAR, 37. Deze bron was niet beschikbaar en is dus enkel onrechtstreeks geconsulteerd.

²⁹ Egyptisch schrijver, leefde van 1889 tot 1973. Werd ook minister van onderwijs voor de laatste Wafd-regering. 'Ṭāhā Hussayn', *Britannica Academic Edition* (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/580368/Taha-Husayn>), geraadpleegd op 28/04/2011.

³⁰ Egyptisch schrijver, leefde van 1888 tot 1956. Was de auteur van de bekende Arabische roman 'Zaynab'. , 'Islamic Arts', *Britannica Academic Edition* (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/295642/Islamic-arts/13768/Arab-literatures?anchor=ref316481>), geraadpleegd op 28/04/2011.

³¹ Egyptische journalist en poëet, leefde van 1889 tot 1964. Leefde in 1942 ondergedoken in Soedan, uit angst voor vergeldingsacties na zijn openlijke commentaar op het beleid van Adolf Hitler. 'Abbās Maḥmūd al-'Aqqād', *Britannica Academic Edition* (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/30991/Abbas-Mahmud-al-Aqqad>), geraadpleegd op 28/04/2011.

³² Syrische filosoof, politiek activist en nationalist, leefde van 1880 tot 1968. Was minister van onderwijs ten tijde van Koning Fayṣal. 'Husari, Sati al' (Muhammad Muslih), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second edition, Vol. 2*. 1051-1052.

³³ Niet enkel de conservatieve en fascistische regimes in Europa kregen het te verduren in *al-Risāla*. Het tijdschrift ijverde ook voor een moderne, progressieve en liberale islam. De traditionele en orthodoxe vorm van islam werd door het tijdschrift geheel verworpen. GERSHONI, ISRAEL, 'Egyptian Liberalism in an Age of "Crisis of Orientation": *Al-Risāla's* Reaction to Fascism and Nazism, 1933-1939', *International Journal of Middle East Studies* (31, 1999), 555.

³⁴ *Ibid.*, 555.

vaandel.³⁵ Gershoni besluit in zijn artikel dat de antinazistische en antifascistische stemmen zeker niet zeldzaam waren in de Arabische wereld van de jaren 30. Net de uitgesproken voorstanders van deze regimes waren in zijn ogen ‘*peripheral*’.³⁶

Ondanks hun sterke afkeer van het fascisme, koesterde deze groep geen pro-zionistische gevoelens, zij oordeelde immers dat het niet gerechtvaardigd was dat de Zionistische Beweging de wandaden van de nazi's aanhaalde om aanspraak te maken op Palestina. In hun ogen diende de toenmalige bevolking van Palestina niet het slachtoffer te zijn van de misdaden van het nationaalsocialistisch bewind.³⁷ De aanhangers van het westernisme benadrukten eveneens hoe belangrijk het verschil is tussen zionisme en judaïsme. Zo citeert Achcar in zijn werk *al-Bārūdi*, de leider van het Nationaal Blok, de Syrische partij van de liberaal verwesterden³⁸. Al-Bārūdi veroordeelt het geweld dat joden werd aangedaan en riep zijn partijleden op om de joodse gemeenschap in Damascus te beschermen tegen geweld en vandalisme.³⁹ Het Nationaal Blok opperde dat het er niet mee akkoord was om van Palestina het joods thuisland te maken, maar dat er wel afspraken gemaakt konden worden over een joods thuisland in Palestina. Dit is een stelling die populair was bij de liberale verwesterden.⁴⁰ Ook in Egypte, waar de regerende Wafd-partij, die we kunnen beschouwen als een liberale, verwesterde partij, aan de macht was, werd duidelijk het verschil tussen zionisme en jodendom benadrukt. Op 7 oktober 1944 wordt op een conferentie in Alexandrië de basis gelegd voor de Arabische Liga. In de passage van de resolutie met betrekking tot Palestina wordt gezegd:

*But the question of these Jews should not be confused with Zionism, for there can be no greater injustice and aggression than solving the problem of the Jews of Europe by another injustice, i.e., by inflicting injustice on the Arabs of Palestine of various religions and denominations.*⁴¹

³⁵ ACHCAR, 38, GERSHONI, 555.

³⁶ GERSHONI, 570.

³⁷ ACHCAR, 36.

³⁸ Het Nationaal Blok was één van de eerste politieke partijen in Syrië. De partij was vooral in trek bij intellectuelen en handelaars. De partij streefde naar volledige onafhankelijkheid van alle Arabische landen dit een eigen grondwet zouden krijgen. Deze grondwet diende geïnspireerd te worden op de Europese grondwetten die vrije verkiezingen, gelijkheid en religieuze vrijheid beloven. HOPWOOD, DEREK, *Syria 1945-1986: Politics and Society* (Londen: Unwin Hyman, 1989), 80-81.

³⁹ KHOURY, PHILIP, *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism 1920-1945* (Londen: I.B. Tauris, 1987) in ACHCAR, 39. Deze bron was niet beschikbaar en is enkel onrechtstreeks geconsulteerd.

⁴⁰ ACHCAR, 40.

⁴¹ ‘The Alexandria Protocol, October 7, 1944’, The Avalon Project, Yale Law School (http://avalon.law.yale.edu/20th_century/alex.asp#b1), geconsulteerd op 02/05/2011.

Hieruit kunnen we concluderen dat er een duidelijk onderscheid gemaakt werd tussen joden en zionisten. Maar, benadrukt dit citaat, het leed van de joden in Europa rechtvaardigt de zionistische aanspraak op Palestina niet.

Om de houding van de liberale verwesterden in het toenmalige mandaatgebied Palestina te onderzoeken, maken we gebruik van het artikel van Orayb Aref Najjar, die de redactionele opiniestukken in de krant *Filastīn*, die gepubliceerd werden tussen 1939 en 1945, analyseerde. Deze krant heeft geen uitgesproken verwesterd karakter en is sterk gekant tegen de aanwezige koloniale machten.⁴² Ondanks deze tegenstand tegen de koloniale machten, kunnen we verklaren waarom deze krant de zijde van de Geallieerden koos, ondanks de heibel tussen de Palestijnse media en de Britse aanwezigheid.⁴³ Een charter dat gepubliceerd werd in *Filastīn* in 1939 en ondertekend werd door de Palestijnse leiders, riep de Palestijnen op om de kant te kiezen van de Geallieerden. Dit omdat ze hoopten zo in de gratie te komen van hun ‘bezetter’ en mogelijk onafhankelijk kunnen worden.⁴⁴ Najjar maakte uit de redactionele opiniestukken op dat de krant gedreven werd door twee motieven om het volk aan te sporen de kant van de Geallieerden te kiezen en niet die van de Asmogendheden.⁴⁵

Een eerste motief is het verkiezen van universele waarden en belangen, zoals democratie en vrijheid, boven de lokale belangen, zoals het vrijwaren van Palestina van de grote joodse immigratie. Om deze reden dienen de Palestijnen voor hun ‘bezetter’, Groot-Brittannië, te kiezen.⁴⁶

Een tweede motief, zijn de islamitische waarden, die ten eerste in strijd zijn met de waarden die nazi-Duitsland voorop stelt.⁴⁷

We kunnen dus aannemen dat de houding van de liberale verwesterden zeer sterk antinazistisch gericht is. Het is zelfs mogelijk om te stellen dat dit een zeer bijzondere vorm van oppositie is, daar deze groep zich niet laat leiden door het gezegde ‘de vijand van mijn vijand is mijn vriend’. Men gaat hier zelfs zo ver dat de vijand van hun twee vijanden (de

⁴² NAJJAR, ORAYB AREF, ‘Falastin editorial writers, the Allies, World War II, and the Palestinian question in the 21st century’, *Simile: Studies in Media and Information Literacy Education* (4, 2003), z.p.

⁴³ Na de arrestatie van Palestijnse leiders door de Britten op 1 oktober 1937, kreeg de Britse aanwezigheid in Palestina het hard te verduren door de Palestijnse pers. Als reactie hierop, schorsten de Britse leiders in Palestina alle Palestijnse kranten voor één week. NAJJAR, 3.

⁴⁴ *Ibid.*, 2.

⁴⁵ *Ibid.*, 5.

⁴⁶ *Ibid.*, 6.

⁴⁷ *Ibid.*, 5.

joodse immigranten in Palestina en de Britse aanwezigheid) hun vijand is en dat ze in deze strijd de kant kiezen van hun 'bezetter', Groot-Brittannië.

3.3. De marxisten

De marxisten in de Arabische wereld waren hevige tegenstanders van het nazistisch regime.⁴⁸ Een kleine uitzondering in de communistische vijandelijkheden tegenover het Derde Rijk, is de periode van het Stalin-Hitlerpact of het Molotov-Ribbentropact, dat uitgevaardigd werd op 23 augustus 1939.⁴⁹

De marxisten stonden ook zeer vijandelijk tegenover het zionisme, dat ze beschouwden als een koloniale en reactionaire beweging, die probeerde om een joodse staat te stichten in een land dat reeds een ander volk toebehoorde.⁵⁰

De marxisten in het Midden-Oosten maakten ook een vergelijking tussen zionisme en nazisme, die steunde op de gemeenschappelijke factor racisme. Jane Degras citeert in haar werk een citaat uit *Frankfurter Rundschau*, een Duitse marxistisch geïnspireerde krant:

*True, Hitler is the enemy of the Jews, but Hitler is a national German racist and the Zionists are national Jewish racists. At bottom they speak the same language. And in fact it seems as though there might be some kind of understanding between Hitler and the Zionists.*⁵¹

De Palestijnse marxisten kozen de term 'zionist-fascist', naar analogie met het sociaal fascisme van nazi-Duitsland. Zij maakten de nazi's het verwijt dat ze met de zionisten

⁴⁸ ACHCAR, 51.

⁴⁹ Dit pact is een niet-aanvalsverdrag tussen nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie, waarbij ze Oost-Europa in invloedssferen verdelen. Dankzij dit pact kon de Sovjet-Unie Duitsland helpen bij de inval van Polen, en zo dus mee aan de basis liggen van Wereldoorlog II. Op 2 juni 1941, na operatie Barbarossa, liep het pact ten einde. 'German-Soviet Nonaggression Pact', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/230972/German-Soviet-Nonaggression-Pact>), geconsulteerd op 02/05/2011. Molotov was de minister van Buitenlandse Zaken in de Sovjet-Unie, von Ribbentrop was de Duitse minister van Buitenlandse Zaken, beiden hadden deze functie tijdens het uitvaardigen van het pact. 'Vyacheslav Mikhaylovich Molotov', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/388488/Vyacheslav-Mikhaylovich-Molotov>), geconsulteerd op 07/06/2011, 'Joachim von Ribbentrop', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/502062/Joachim-von-Ribbentrop>), geconsulteerd op 07/06/2011.

⁵⁰ FRANZEN, JOHAN, 'Communism versus Zionism: The Comintern, Yishuvism, and the Palestine Communist Party', *Journal of Palestine Studies* (36, 207), 6.

⁵¹ DEGRAS, JANE, *The Communist International 1919-1933: Documents* vol. III (Londen: Frank Cass and Company, 1971), 257.

samen streden tegen de Sovjet-Unie en de Arabische nationalistische bewegingen.⁵² Volgens Shahak feliciteerde de zionistische beweging in Duitsland Adolf Hitler na het winnen van de verkiezingen in 1933. Zij zouden, volgens Shahak, zich kunnen vinden in het idee van de raciale zuiverheid. Shahak verwijst in zijn werk naar Joachim Prinz⁵³, die in 1934 het werk 'Wir Juden' schreef. Prinz stelt in dit werk dat de zionisten de nazi's feliciteren met het overwinnen van hun gemeenschappelijke vijand, de liberalen. Prinz looft de nazi's eveneens omdat zij de joden beschouwen als een minderheid, waardoor Prinz zich erkend voelt als jood. Prinz haalt ook het idee van de raciale zuiverheid van nazi-Duitsland aan en stelt dat dit geen slechte zaak is, waar ook joden zich in moeten erkennen. Het is immers het doel van de zionisten om een zuivere joodse staat te stichten:

*Ein Staat, der aufgebaut ist auf dem Prinzip der Reinheit von Nation und Rasse, kann nur vor dem Juden Achtung und Respekt haben, der sich zur eigenen Art bekennt.*⁵⁴

Shahak stelt dat zionisten in de geschiedenis wel vaker een alliantie vormden met antisemitische bondgenoten. Hij verwijst hierbij onder meer naar de samenwerking tussen Theodor Herzl⁵⁵ en de Russische minister Plehve⁵⁶ of de relatie tussen Jabotinsky⁵⁷ en Petlyura^{58, 59}.

De kortstondige vrede tussen de communisten en de nazi's in het kader van het Molotov-Ribbentropact, resulteerde erin dat verschillende Arabische communistische groepen hun activiteiten noodgedwongen stil dienden te leggen. Zo diende 'Uṣbāt Mukāfahāt al-Fāshistiyya

⁵² ACHCAR, 51.

⁵³ Zionistisch rabbijn en voorzitter van 'The World Jewish Congress'. SHAHAK, ISRAEL, *Jewish History – Jewish Religion: The weight of three thousand years* (Londen: Pluto, 2008), 85.

⁵⁴ SHAHAK, 85-86, PRINZ, JOACHIM, *Wir Juden* (Berlijn: Reiss, 1934), 154.

⁵⁵ Stichter van het politieke zionisme waarbij er actief geijverd wordt voor een joods thuisland. Leefde van 1860 tot 1904. 'Theodor Herzl', Britannica Academic Edition

(<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/264012/Theodor-Herzl>), geconsulteerd op 02/05/2011.

⁵⁶ Russisch minister onder tsaar Alexander II, notoir antisemiet. Leefde van 1846 tot 1904. 'Vyacheslav Konstantinovich Plehve', Britannica Academic Edition

(<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/464545/Vyacheslav-Konstantinovich-Plehve>), geconsulteerd op 02/05/2011.

⁵⁷ Oekraïense invloedrijke zionist en stichter van de Zionistische Revisionistische Beweging. Leefde van 1880 tot 1940. 'Vladimir Jabotinsky', Britannica Academic Edition

(<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/298639/Vladimir-Jabotinsky>), geconsulteerd op 02/05/2011.

⁵⁸ Oekraïens staatshoofd, leefde van 1879 tot 1926. Gaf het bevel tot meerdere pogroms. Werd later dan ook vermoord door een jood uit wraak voor deze pogroms. 'Symon Petlyura', Britannica Academic Edition

(<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/454061/Symon-Petlyura>), geconsulteerd op 02/05/2011.

⁵⁹ SHAHAK, 85.

(Liga voor de strijd tegen het fascisme), een Syrisch-Libanese communistische liga, haar werking te onderbreken ten tijde van het Molotov-Ribbentropact.⁶⁰

Ook de marxisten maken een strikte scheiding tussen het jodendom en zionisme. Riḍwān al-Ḥilū, een Palestijnse communist, meent dat de zionisten het leed dat de joodse gemeenschap werd aangedaan door het naziregime gebruikten of zelfs misbruikten in hun claim voor een eigen joodse staat. Volgens al-Ḥilū is het nooit de bedoeling geweest van de zionisten om de joden te redden van het Duitse leed, maar wel om het leed te gebruiken.⁶¹ Een belangrijk detail hierin, is dat de marxistische bewegingen in de Arabische wereld ook vaak veel joodse leden kenden. Achcar stelt zelfs dat de antizionistische gevoelens van de joodse communisten sterker waren dan die van hun christelijke of islamitische collega's. De joodse leden van *Al-Ḥaraka al-Dīmuqrāṭiyya lil-Taḥrīr al-Waṭanī* (Democratische Beweging voor Nationale Bevrijding, de Egyptische communistische organisatie, stichtten zelfs een joodse liga voor de strijd tegen het zionisme.⁶²

De communistische bewegingen in de Arabische wereld kregen meerdere klappen te verwerken. Zo slaagden ze er niet in om andere landen te motiveren om hun grenzen open te stellen voor joodse vluchtelingen uit nazi-Duitsland. Noch de communistische partij in de Verenigde staten, nog de USSR openden hun grenzen voor joodse vluchtelingen.⁶³

In 1947 volgde een tweede klap voor de communistische partijen in het Midden-Oosten. Joseph Stalin⁶⁴, die voor vele communistische bewegingen als een grote leider werd beschouwd, dwong de Sovjetdelegatie in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties om voor de scheiding van Palestina in een Arabische en een joodse staat te stemmen. Stalin ging zelfs zo ver dat hij de nieuwe joodse natie vanaf 1948 politiek en militair ondersteunde. Dit was een finale mokerslag voor het communisme in de Arabische wereld, waarbij alle communistische bewegingen ernstig aan steun en geloofwaardigheid dienden in te boeten.⁶⁵

⁶⁰ ACHCAR, 52.

⁶¹ RIḌWĀN AL-ḤILŪ, 'Fi al-Qadā' 'ala al-Fāshistiyya al-Niḥāya al-Ḥatmiyya lil-Ṣahyūniyya', *Niḏāl al-sha'b* (1943), 4-5. Bron niet rechtstreeks kunnen consulteren, zie ACHCAR, 54.

⁶² ACHCAR, 60-61.

⁶³ ACHCAR, 59.

⁶⁴ Russisch partijleider van de communistische partij en dictator, leefde van 1879 tot 1953. 'Joseph Stalin', *Britannica Academic Edition* (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/562617/Joseph-Stalin>), geconsulteerd op 03/05/2011).

⁶⁵ ACHCAR, 62-63.

Mogelijk speelde de Yalta-conferentie⁶⁶ een rol in Stalins gedrag ten aanzien van de nieuwe joodse staat. Maar hierover zijn geen bronnen beschikbaar. Eveneens wordt het Midden-Oosten, noch Noord-Afrika vernoemd in de tekst van de Yalta-conferentie.⁶⁷

3.4. De nationalisten

Verskillende nationalistische bewegingen in het Midden-Oosten vonden, volgens Stefan Wild, hun oorsprong in de beginselen van het fascisme. Gilbert Achcar stelt dat deze indeling enigszins simplistisch is, omwille van haar vaag omschreven criteria. Toch kunnen we stellen dat verschillende nationalistische organisaties en partijen hun inspiratie rechtstreeks of onrechtstreeks vonden bij het regime van Adolf Hitler.

3.4.1. De Ba'thpartij in Syrië (*Ḥizb al-Ba'th al-'Arabī al-Ishtirākī*)

De christen Michel 'Aflaq stichtte in het begin van de jaren veertig de Ba'thpartij samen met de soenniet Ṣalāḥ al-Dīn al-Bīṭār. Sommige bronnen vermelden ook Zakī al-Arsūzī als medestichter.⁶⁸ Zij waren beiden leerkracht en kenden mekaar van bij de *Ihyā' al-'Arabī*, de Arabische heroplevingsbeweging. De Ba'thpartij had een socialistische en pan-Arabische ideologie. Zij was de eerste politieke partij die de Arabische wereld als één geheel beschouwde en had dus ook vertakkingen in Transjordanië, Libanon en Irak. De Ba'thpartij wou een Arabische wereld die geheel losstond van de koloniale en imperialistische machten.⁶⁹

⁶⁶ Conferentie in Yalta, Oekraïne, die plaats vond in februari 1945. Hier bespraken Stalin, Churchill en Roosevelt de verdeling van het Duitse grondgebied. Eveneens werden de verschillende Westerse en Sovjet invloedssferen bepaald. 'Yalta Conference', Britannica Academic Edition (https://stuiiterproxy.kuleuven.be/EBchecked/topic/651424/_DanaInfo=www.britannica.com+Yalta-Conference), geconsulteerd op 07/06/2011.

⁶⁷ 'The Yalta Conference, The Avalon Project, Yale Law School (<http://avalon.law.yale.edu/wwii/yalta.asp>), geconsulteerd op 07/06/2011.

⁶⁸ PICARD, ELIZABETH, 'Ba'th Parties' in: ESPOSITO, JOHN L., *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World* (Oxford: Oxford University Press, 1995), 203 en KAYLANI, NABIL, 'The Rise of the Syrian Ba'th, 1940-1958: Political Success, Party Failure', *International Journal of Middle East Studies* (3, 1972), 3, WILD, 131.

⁶⁹ PICARD, 203 en GRESH, ALAIN, VIDAL, DOMINIQUE, *The new A-Z of the Middle East* (Londen: Tauris, 2004), 45, 'Ba'th Party', Britannica Academic Edition (https://stuiiterproxy.kuleuven.be/EBchecked/topic/55912/_DanaInfo=www.britannica.com+Bath-Party), geconsulteerd op 07/06/2011.

De bijdrage van Wild over de *Ba'th*partij is zeer beperkt. Wild stelt dat 'Aflaq in contact kwam met het naziregime tijdens zijn studies aan de Sorbonne in Parijs. 'Aflaq kocht in Parijs de Franse vertaling van het werk *Der Mythos des 20. Jahrhunderts : eine Wertung der seelisch-geistigen Gestaltenkämpfe unserer Zeit* van Alfred Rosenberg, het tweede belangrijkste naziboek na *Mein Kampf*.⁷⁰ Toch wijst het bezitten van dit werk er nog niet op dat 'Aflaq wel degelijk nazisympathieën koesterde. Achcar meent dat Wild zijn conclusie betreffende dit feit trok na het lezen van een vrije vertaling van de memoires van 'Aflaq.⁷¹

De *Ba'th*partij zocht meer toenadering tot de communistische ideeën dan tot de fascistische of nazistische ideeën.⁷² 'Aflaq zou in 1936 gebroken hebben toen de Syrische communistische partij het Frans-Syrisch verdrag⁷³ goedkeurde, en in zijn ogen dus collaboreerde met de Franse 'bezetter'. Over de terugkeer van 'Aflaq naar het communistische gedachtegoed is geen eensluidend antwoord. Volgens Achcar zocht 'Aflaq in 1941 terug toenadering tot het communisme, toen het Molotov-Ribbentropact werd opgezegd. Kaylani stelt dat 'Aflaq pas opnieuw toenadering zocht tot de communistische beweging in de jaren 50.⁷⁴

In Achcar's werk wordt gesteld dat 'Aflaq in de redactieraad zetelde van *Al-Tali'a*, een communistisch tijdschrift dat artikels publiceerde als '*The Nazi Brutes Murder Their Adversaries*' en '*Everyday Racism Under Hitler*'. Achcar haalt zelfs aan dat 'Aflaq ooit een artikel publiceerde waarin hij de communistische revolutionairen tegenover de fascistten plaatste.⁷⁵ Hierbij dienen we wel de kanttekening te maken dat 'Aflaq in deze redactie zetelde voor zijn breuk met de communistische partij. Kaylani stelt dat, na het uitvaardigen van het Frans-Syrisch verdrag, de vijandelijkheden tussen de *Ba'th*partij en de communisten zo sterk opliepen, dat de *Ba'th*partij studenten aanmoedigde om mee te doen met de antikoloniale

⁷⁰ Dit werk kunnen we beschouwen als één van de belangrijkste werken uit de nazi-bibliotheek. Het werk handelt over de raciale zuiverheid van het Duitse volk. Rosenberg meent in dit boek dat de Duitsers afstammen van een 'puur' en 'sterk' Scandinavisch volk. Achcar meent dat dit boek de nummer 2 is na *Mein Kampf*. 'Alfred Rosenberg', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/509892/Alfred-Rosenberg>), geconsulteerd op 04/05/2011 en ACHCAR, 66.

⁷¹ Het werk '*Al-Ba'th*' van Sāmī al-Jundī, vertaald door Elie Kedouri. Deze bron was niet beschikbaar dus deze informatie kon niet gecontroleerd worden.

⁷² ACHCAR, 67, GRESH, VIDAL, 46.

⁷³ Frans-Syrisch verdrag, overeenkomst tot de onafhankelijkheid van Syrië, getekend in 1936. 'National Bloc', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/404523/National-Bloc?anchor=ref1079716>), geconsulteerd op 04/05/2011.

⁷⁴ ACHCAR, 70, KAYLANI, 3.

⁷⁵ HANNĀ, 'ABDALLAH, *Min al-Ittijāhāt al-Fikriyya fi Sūriyya wa Lubnān: Al-Nusf al-Awwal min al-Qarn al-'Ishrīn* (Damascus: Al-Ahāli, 1987). Bron niet rechtstreeks kunnen consulteren, zie ACHCAR, 67.

beweging in Irak van Rashīd ‘Alī al-Kaylānī. Hij kreeg van de communisten het verwijt dat zijn beweging door de nazi’s geïnspireerd zou zijn.⁷⁶

In 1941 schreef ‘Aflaq het werk *Fī Sabīl al-Ba‘th* waarin hij het nationalisme dat op dat moment door Europa woedde, verwerpt. Hij zegt letterlijk in dit werk:

*En dit nationalisme dat tot bij ons komt vanuit Europa via boeken en tijdschriften bedreigt ons met een dubbel gevaar, aan de ene kant doet het ons onze persoonlijkheid vergeten en vervormt het haar, aan de andere kant berooft zij ons van onze werkelijkheid en ze geeft ons in de plaats leegte en abstracte symbolen.*⁷⁷

Verder in zijn werk verwerpt ‘Aflaq het nationaalsocialisme van Duitsland en Italië, omdat hij meent dat dit is ondersteund door een racistisch gedachtegoed waarbij niet alle naties en volkeren als gelijkwaardig worden beschouwd. Dit racistisch gedachtegoed zorgt er voor dat een bepaald volk zich superieur voelt en daardoor andere naties domineert. Ook werd er een verschil gemaakt binnen de Duitse en Italiaanse bevolking betreffende superioriteit, waar leidt tot een ongelijke samenleving waarin ruimte is voor dictatuur.⁷⁸

Zakī al-Arsūzī⁷⁹, die door sommige bronnen een medestichter van de *Ba‘th*partij wordt genoemd, moeten we veeleer beschouwen als de leider van een andere politieke groepering met dezelfde naam. Al-Arsūzī richtte in november 1940 *al-Ba‘th al-‘Arabi* op, nadat de Syrische nationalistische partij, evenzeer door hem opgericht, een stille dood stierf. Deze partij moeten we niet verwarren met de *Ba‘th*partij van ‘Aflaq en al-Bīṭār.⁸⁰ Vanaf 1944 sloten de meeste volgelingen van al-Arsūzī zich aan bij de partij van ‘Aflaq en al-Bīṭār.⁸¹ Volgens Achcar dweept al-Arsūzī wel met de nazi-ideologie, en meer bepaald met het idee van het raciale onderscheid.⁸² Al-Jundī onderstreept dat al-Arsūzī vaak stelde dat de Arabieren één grote Arabische natie moeten vormen, die onder leiding van één grote leider komt te staan. Hier kunnen we het Duitse *‘ein Volk, ein Reich, ein Führer’* in begrijpen⁸³, maar we kunnen ook de link leggen met het panarabisme, dat op uitzondering van het verlangen

⁷⁶ KAYLANI, 3.

⁷⁷ ‘AFLAQ, MICHEL, *Fī Sabīl al al-Ba‘th* (z.p., z.d.), 137.

⁷⁸ ‘AFLAQ, MICHEL, *Fī Sabīl al al-Ba‘th* (z.p., z.d.). Deze uitspraak staat enkel in de vroege gedrukte versies van ‘Aflaq’s werk en kon niet worden gevonden in de geconsulteerde versie van *Fī Sabīl al al-Ba‘th*. Zie dus ACHCAR, 70.

⁷⁹ *Zakī al-Arsūzī was originally the head of the Arab resistance in the Sanjaq of Alexandretta. He captured the admiration of the Syrian nationalist youth and became a veritable national symbol for them. After the loss of the Sanjaq, he moved to Damascus but remained politically active.* KAYLANI, 3.

⁸⁰ KAYLANI, 3-4.

⁸¹ ACHCAR, 69.

⁸² ACHCAR, 68.

⁸³ SĀMĪ AL-JUNDĪ, *Al-Ba‘th* (Beirut: Dār al-Nahār, 1969), 27. Deze bron was niet beschikbaar, en kon dus niet rechtstreeks geconsulteerd worden. ACHCAR, 69.

naar één grote en sterke natie, weinig tot geen gelijkenissen vertoont met de nazi-ideologie. We kunnen mogelijk stellen dat in de jaren 40 het idee van de sterke staat onder leiding van een sterke leider of het nationalistisch idee aantrekkelijk leken en vaak voorkomend waren. De *Ba'ath* van 'Aflaq en al-Bīṭār kantte zich dan weer sterk tegen het idee van één sterke leider. Zij meenden dat een dictatuur geen goed systeem is voor een staat, het verhindert, naar hun mening, het volk om een eigen nationaal bewustzijn te ontwikkelen.⁸⁴

Tot slot bespreken we kort de houding van de *Ba'ath*partij ten aanzien van het zionisme. Het aantal publicaties van de *Ba'ath*partij dat handelt over het zionisme zijn zeer beperkt. Michel 'Aflaq vernoemt het zionisme in een tekst uit 1946 waarin hij over het conflict in Palestina schrijft. Hij meent dat de Arabieren het zionisme als een vorm van agressie ten aanzien van de Palestijnen moeten beschouwen, die een buitensporige vorm van agressie hierdoor gebruiken. Maar hij voegt hier de zeer opvallende stelling aan toe dat ook het zionisme een nationalistisch idee is waarvoor men respect dient te tonen. Alle andere teksten van de *Ba'ath*partij die de Palestijnse kwestie en het zionisme behandelen, zijn geschreven in deze zelfde contradictorische stijl. Ṣalāḥ al-Dīn al-Bīṭār schreef in 1947, bij het stemmen van de VN-resolutie betreffende de verdeling van Palestina, een tekst waarin hij waarschuwde voor de gevaren van een joodse staat in het Midden-Oosten. Dit is de enige tekst uit de *Ba'ath*bibliotheek waarin we een notie van antizionisme en zelfs antisemitisme opmerken.⁸⁵

Hoewel de *Ba'ath*partij sterk gekant stond tegen de buitenlandse aanwezigheid in Syrië, vertoont de partij geen tot weinig fascistische trekken. Een vergelijking met de NSDAP is dus geheel uitgesloten. We kunnen dus stellen dat de partij wel thuishoort in de lijst met nationalistische partijen, maar dat ze geen inspiratie haalde bij de NSDAP. 'Aflaq schreef zelfs antinazistische artikels.

3.4.2. *De Syrische Socialistische Nationale Partij in Syrië (Ḥizb al-Sūrī al-Qawmī al-Ijtimā'ī)*

De Syrische Socialistische Nationale partij of de SSNP werd in 1932 opgericht door de Libanese Grieks-Orthodoxe christen Antūn Sa'āda, die een uitgebreide kennis had over

⁸⁴ HOPWOOD, DEREK, *Syria 1945-1986: Politics and Society* (Londen: Unwin Hyman, 1989), 87. Vanaf de jaren 60 verzeilde *Ba'ath*partij zelf in een vorm van dictatorschap. Achcar, 73.

⁸⁵ ACHCAR, 74.

Duitsland na zijn studies aan de American University of Beirut. Zijn kennis sloeg over in ware Duitslandliefde en een zekere vorm van admiratie voor Adolf Hitler.⁸⁶

De SSNP was een partij met een strak totalitair regime. Zo werd Antūn Sa'āda beschouwd als de grote en enige leider van de partij, wiens woord wet was. Na Sa'āda heeft de partij geen andere leiders meer gekend. De cultus rond zijn figuur was van die mate, dat hij werd bejubeld met zinnen als 'Leve Syrië, leve Sa'āda!'⁸⁷ Het economisch programma van de partij vertoonde strakke gelijkenissen met de economische programma's van de Europese fascistische regimes. Ook de SSNP beoogde een economie met een sterke inmenging en controle van de overheid.⁸⁸

De SSNP streefde naar een Groot-Syrië dat, naast het huidige Syrië, gevormd zou worden door Israël, Palestina, Libanon, Jordanië, delen van Turkije, Cyprus, Irak en de Sinaiwoestijn. Volgens Hopwood zijn er twee manieren om dit streven naar Groot-Syrië of pansyrianisme te bekijken. Het eerste standpunt, is het standpunt van de pragmatici. Zij willen een Groot-Syrië, zodat deze staat later aansluiting zou kunnen vinden met de grote pan-Arabische natie. Het streven naar pansyrianisme is voor hen een onderdeel van de weg naar het panarabisme. Een tweede standpunt, is dat van de puristen. Voor deze groep is het pansyrianisme een doel op zich, dat niet vervolledigd dient te worden met het streven naar één pan-Arabische natie. De SSNP en Sa'āda kunnen we rekenen tot de puristische strekking van de pansyrianisme. Zij hebben geen nood aan een grote pan-Arabische staat. Antūn Sa'āda was van mening dat de Palestijns-Israëliëse kwestie een zaak was die intern, door Groot-Syrië besproken diende te worden, hij meende dat andere Arabische staten hier geen belang bij hadden.⁸⁹ De partijideologie steunt op acht basisprincipes. Deze principes stellen duidelijk dat Syrië enkel toebehoort aan de Syriërs, geen buitenlandse inmenging in lokale politiek wil, het volk is gebonden aan de grenzen van de natie, Syrië is het thuisland van de Syriërs, en dit sinds oudsher in de geschiedenis, de locatie van Syrië en haar grenzen zijn bepaald en hier zijn de Syriërs aan gebonden, de Syrische gemeenschap is één

⁸⁶ ACHCAR, 74-75.

⁸⁷ PIPES, DANIEL, 'Radical Politics and the Syrian Social Nationalist Party', *International Journal of Middle East Studies* (3,1988), 304-305, HOPWOOD, 82, WILD, 132.

⁸⁸ PIPES, 314, HOPWOOD, 82.

⁸⁹ PIPES, 309-310.

gemeenschap, de SSNP is gebaseerd op de krachten en de talenten van de Syriërs en ten slotte stelt deze ideologie dat het Syrische belang boven alle andere belangen staat.⁹⁰

Een laatste element dat we terugvinden in de kenmerken van het fascisme, is het gebruik van paramilitaire organisaties of milities. Ook deze organisaties komen voort uit de SSNP. Deze milities speelden een belangrijke rol in de Libanese burgeroorlog tussen 1975 en 1982.⁹¹

'De rode orkaan', vlag van de Syrische Sociale Nationalistische Partij

Bron:

http://www.ssnp.com/new/index_ar.htm

De vier belangrijkste kenmerken van een fascistisch regime vinden we dus terug in de Syrische Socialistische Nationale Partij. Ook zijn er enkele elementen die de partij mogelijk overnam van het nazisme. Wild stelt dat Sa'āda

inspiratie haalde bij uiterlijke kenmerken van het Derde Rijk. Zo hield ook de SSNP massa-optochten en had de partij een eigen groet. Het partijlied bevatte de zin 'Syrië, Syrië, boven alles', naar analogie met 'Deutschland, Deutschland, über alles'.

De vlag van de Syrische Socialistische Nationale partij bevat ook enkele gelijkenissen met de nazistische swastika-vlag. Het symbool op de vlag van de SSNP kunnen we beschouwen als een gebogen rode swastika op een wit en zwart veld, die door de leden van de partij 'de rode orkaan' wordt genoemd.

Antūn Sa'āda voelde zich aangetrokken tot de rassendoctrine van de nazi's. Hij meende dat de Syriërs zichzelf dienden te beschouwen als een Mediterrane beschaving, die geen of zeer weinig verwantschap hebben met Arabieren en moslims. Net als de nazi's, beschouwde Sa'āda de joden als een minderwaardige groep, aangezien zij, in zijn standpunt, de natuurlijke vijanden zijn van Christus en verantwoordelijk zijn voor zijn dood. Sa'āda scheert islam en jodendom over één kam en noemt het Syrische christendom 'de religie van de ratio'.⁹²

⁹⁰ Sharah al-Mabadī bi-Qalam al-Za'īm Ghāya Hizb al-Sūrī al-Qawmī al-Ijtimā'ī (<http://www.ssnp.com/new/ssnp/ar/index.htm>), geconsulteerd op 25/05/2011.

⁹¹ WILD, 132-133, PIPES, 318.

⁹² ACHCAR, 76.

Pipes stelt dat buiten het ideologische aspect, ook het idee van een bondgenootschap met de vijand van Frankrijk en Groot-Brittannië, onder wiens gezag Syrië zich toen bevond, een aantrekkelijk idee was voor Antūn Sa'āda. De toenadering die de SSNP zocht tot Duitsland was niet louter op ideologische redenen geschraagd, maar had ook een duidelijk geopolitieke oorzaak.⁹³

De Duitse Consul in Damascus was weinig onder de indruk van de partij van Sa'āda. Zo stelde de SSNP, volgens Achcar, de vraag aan de Duitse consul om de jonge partijmilitanten in Duitsland te voorzien van een militaire training en van munitie. De Duitse consul rapporteerde aan het ministerie van Buitenlandse Zaken in Duitsland dat hij dit weigerde en aan de partij liet verstaan dat hij zulke verzoeken niet meer wilde te ontvangen. Hij meende immers dat Duitsland zich niet diende in te laten met de Arabische nationalistische bewegingen.⁹⁴

We kunnen dus stellen dat de SSNP niet zomaar een partij was met fascistische inslag, maar haar inspiratie en voorbeelden rechtstreeks haalde bij de nationaalsocialisten in Duitsland.

3.4.3. *De Phalange in Libanon (al-Katā'ib)*

In 1936 bezocht Pierre al-Jamayyal met de Libanese delegatie de Olympische Spelen in Berlijn. Al-Jamayyal was samen met zijn islamitische collega Ḥusayn Sij'ān onder de indruk van de discipline en de efficiëntie dat nazi-Duitsland uitstraalde.⁹⁵ Entelis citeert hierbij Jamayyal:

*There (in Germany), I was stuck by admiration. We orientals are by nature an unruly and individualistic people. In Germany, I witnessed the perfect conduct of a whole, unified nation.*⁹⁶

Jamayyal deed hier het idee op voor een eigen nationalistische beweging in Libanon, maar zou, volgens Entelis, nooit de gehele ideologie hebben begrepen die achter het nazisme

⁹³ PIPES, 304

⁹⁴ ACHCAR, 76.

⁹⁵ Al-Mu'assas (<http://party.kataeb.org/pages.asp?pageid=4>), geconsulteerd op 25/05/2011.

⁹⁶ ENTELIS, JOHN P., *Pluralism and Party Transformation in Lebanon: Al-Kata'ib 1936-1970* (Leiden: Brill, 1974), 46.

schulde.⁹⁷ De ideologie en partijstructuur vond Jamayyal niet in het Duitse maar in het Spaanse systeem, waar op dat moment de *Falange Española* aan de macht was. Deze fascistische partij werd gesticht door José Primo de Rivera, de zoon van de vroegere dictator Manuel Primo de Rivera. Later kwam de Spaanse dictator Franco⁹⁸ aan het roer te staan van deze partij. Deze partij had een uitgesproken fascistische ideologie en verwierp andere politieke partijen, het communisme, het kapitalisme en de grondwet.⁹⁹

In 1936 stichtte Jamayyal een partij waarvan de naam gebaseerd is op de naam van deze Spaanse partij, die naam komt van het Griekse woord *Phalanx*, wat 'strijdkracht' betekent.¹⁰⁰ De Libanese *Phalange* of *Katā'ib* is een reactie op de maatschappelijke toestand in Libanon in de jaren dertig. Jamayyal wilde met zijn partij reageren op het sociale verval, de politieke onrust en de transnationalistische partijen die streefden naar een Groot-Syrië of een Pan-Arabische staat.¹⁰¹ Ḥusayn Sij'ān stichtte de *Ḥizb al-Najjāda*, de soennitische tegenhanger van de *Phalange*.¹⁰²

De *Phalange* bezat zeker enkele fascistische elementen. De partij had een nationalistische inslag en beschouwde zichzelf als de beschermer van de christenen, en voornamelijk de Maronieten, in Libanon. De *Phalange* wilde de stempel die de Fransen achterlieten op Libanon benadrukken en stond hiermee haaks op de ideeën van de antikoloniale nationalistes. De partij zocht geen enkele toenadering tot het panarabisme of het pansyrianisme en wilde zelfs de Libanese eigenheid hiertegen beschermen.¹⁰³

Evenzeer had de partij enkele milities. Deze Libanese milities heetten de 'Taanhemden', naar analogie met de fascistische milities 'Bruinhemden' en 'Zwarthemden' in Duitsland en Italië.¹⁰⁴

⁹⁷ Ibid., 46.

⁹⁸ Spaans dictator, leefde van 1892 tot 1975, was generaal van de nationalistische troepen ten tijde van de Spaanse burgeroorlog (1936-1939). Was vanaf toen Spaans staatshoofd tot aan zijn dood. 'Francisco Franco', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/216925/Francisco-Franco>), geconsulteerd op 9/05/2011.

⁹⁹ 'Falange', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/200638/Falange>), geconsulteerd op 9/05/2011, THOMAS, HUGH, *The Spanish Civil War* (Middlesex: Penguin Books, 1977), 113-115.

¹⁰⁰ Ibid., 'Phalanx', Britannica Academic Edition

(<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/454991/phalanx>), geconsulteerd op 09/05/2011.

¹⁰¹ ENTELIS, 47.

¹⁰² WILD, 133.

¹⁰³ ACHCAR, 77, ENTELIS. 47.

¹⁰⁴ WILD, 133.

Hoewel de partij een antizionistische standpunt had, zocht zij toch geen toenadering tot mogelijke bondgenoten tegen de zionisten, maar bleef de *Phalange* trouw aan haar christelijke en Libanese eigenheid. De *Phalange* uitte zichzelf zelfs als beschermheer van de joodse Libanezen. Dit ligt volledig in de traditie van de partij, die goede relaties onderhield met minderheden in Libanon. Dit, volgens Achcar, niet enkel om electorale redenen, maar ook omwille van het gemeenschappelijke doel: de eigenheid van Libanon bewaren in woelige periodes.¹⁰⁵ Toch sloot de partij een alliantie met Israël, na de oprichting ervan in 1948, om sterk te staan tegen de pan-Arabische overheersing in de jaren veertig en vijftig. De voorwaarden van dit bondgenootschap kwamen vooral van de Libanese zijde. De *Phalange* vroeg Israël om steun indien er in Libanon een revolutie zou uitbreken. Israël ondersteunde Phalangistische propaganda in de Verenigde Staten en zorgde voor financiële steun voor de verkiezingscampagne van de *Phalange* in 1951.¹⁰⁶

3.4.4. Jong Egypte in Egypte (*Ḥizb Miṣr al-Fatāt*)

Jong Egypte werd opgericht door Aḥmad Ḥusayn in 1933.¹⁰⁷ De partij werd afgeleid van het ‘Piaster Plan’, een economisch genootschap, opgericht door Aḥmad Ḥusayn om de Egyptische industrie uit te bouwen en de Egyptenaren aldus de economische crisis van de jaren dertig te helpen overleven. De partij kunnen we dus beschouwen als een spin-off van het ‘Piaster Plan’, waardoor de studentenleiders van het economisch plan ook hun politieke ambities waar konden maken.¹⁰⁸ Naast het economische programma van de partij, wilde Ḥusayn met zijn politieke partij een nationalistische reactie vormen tegen de Britse aanwezigheid in Egypte. Een laatste motivatie voor Ḥusayn om zijn politieke partij op te richten, was het politieke klimaat in Egypte, met de koninklijke coup in 1933 en het ‘falen’ van andere politieke partijen.¹⁰⁹

¹⁰⁵ ACHCAR, 77.

¹⁰⁶ ACHCAR, 78. We kunnen hier ook verwijzen naar de massamoorden uitgevoerd door milities van de *Phalange* in de Palestijnse vluchtelingenkampen Ṣabrā en Shātīlā. Israël liet de *Phalange* begaan, hoewel zij deze raid konden stoppen. ‘Sabra and Shatila’ (Philip Mattar), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second edition. Vol.3*, 1954-1955.

¹⁰⁷ JANKOWSKI, JAMES, *Egypt’s Young Rebels “Young Egypt”: 1933-1952* (Stanford: Hoover Institution Press, 1975), 9.

¹⁰⁸ JANKOWSKI, 11,12.

¹⁰⁹ *Ibid*, 12-13.

Gezien het tijdsclimaat, was het niet abnormaal dat deze partij sterk beïnvloed werd door de fascistische regimes op het Europese vasteland. Zo had de partij een uniform, had zij een eigen militie, die naar analogie met de 'Bruinhemden', de 'Groenhemden' genoemd werden. Zij zorgden ervoor dat de absolute macht van de leider gerespecteerd werd. Ook bezat de partij een eigen groet, die eveneens met een gestrekte rechterarm werd uitgeoefend, een vlag en tot slot een eigen leuze; 'Egypte, Egypte, boven alles'. Deze leuze kunnen we vergelijken met het partijlied van de SSNP in Syrië, dat ook gebaseerd is op '*Deutschland, Deutschland, über alles*'.¹¹⁰

Ondanks deze sterke gelijkenissen tussen de NSDAP en Jong Egypte, was er geen enkele samenwerkingsvorm tussen beide of tussen Jong Egypte of fascistisch Italië. De Duitsers en Italianen hadden immers zeer sterke bedenkingen bij deze Egyptische partij. Hier kunnen we twee redenen voor aanhalen. Ten eerste wilde Hitler, voor de oorlog van 1939-1945, er alles aan doen om slechte contacten met Groot-Brittannië te vermijden. Een tweede reden hangt vast aan de sterke raciale ideeën van Hitler. Hij had immers geen interesse in een samenwerking met 'gekleurden'. Ook om deze reden heeft nazi-Duitsland nooit een kolonie gesticht.¹¹¹

Ook de Egyptenaren stonden eerst sceptisch tegenover het Europese fascisme. Zo werd er aan Ḥusayn geweigerd om Benito Mussolini te ontmoeten tijdens zijn reis in Rome, en werd hem een ontmoeting met de Duitse gezant in Cairo geweigerd, dat alles op één jaar tijd. We kunnen het hier niet rechtstreeks uit concluderen, maar toch benadrukte Ḥusayn dat het Europese fascisme mijlenver afstaat van hun partij. Zo meent Ḥusayn dat Jong Egypte gelooft in God en de kracht die hen door God is gegeven, en stelt hij dat de Europese machten enkel geloven in materiële kracht.¹¹² Later in de tijd nam de lof van Ḥusayn voor de regimes in Italië en Duitsland toe. In 1938 tijdens een reis doorheen Duitsland schreef hij een open brief aan Adolf Hitler waarin hij stelt dat het Duitse regime dicht bij de idealen van de islam liggen:

¹¹⁰ WILD, 134, JANKOWSKI, 58.

¹¹¹ SCHWANITZ, WOLFGANG, 'The German Middle Eastern Policy, 1871-1945' in: Schwanitz, Wolfgang ed., *Germany and the Middle-East: 1871-1945* (Princeton: Markus Wiener Publishers, 2004), 11, HIRSZOWICZ, LUKASZ, *The Third Reich and the Arab East* (Londen, Routledge, 1966), 29-42.

¹¹² JANKOWSKI, 59, ACHCAR, 79, WILD, 134.

*A return to true Islamic society, when there was no employer and no employee but when all were brothers co-operating together.*¹¹³

Aan de Italiaanse krant 'Il Lavoro' verklaarde Ḥusayn na zijn reis in Duitsland dat hij Europees fascisme zag als een bron van inspiratie voor zijn partij in Egypte:

*Ahmad Husayn declared that the principles of his party are made up of a combination of the principles of Roma and Berlin, that he does not consider Hitler and Mussolini to be dictators but rather that they are reflections of their peoples, of the basis of their life and greatness, and that Germany and Italy are the two democratic states in Europe, the other states being capitalist-parliamentary organizations.*¹¹⁴

We kunnen hieruit concluderen dat er nooit een samenwerking is geweest tussen Jong Egypte en de Asmogendheden, maar dat er wel een vorm van bewondering heerste bij één van beide partijen. Belangrijk is eveneens het weinige standvastig zijn van Ḥusayn. Hij zocht inspiratie bij de fascistische machten in Europa, maar in welke mate was hun ideologie alles bepalend? Zo maakte hij en de partij na WOII een drastische kentering naar het communisme toe.¹¹⁵

In tegenstelling tot vele andere partijen en bewegingen, kon deze partij moeilijk een onderscheid maken tussen zionisme en jудаïsme. Ḥusayn bekritiseerde het antisemitisch geweld van de nazi's, maar organiseerde in 1939 met Jong Egypte zelf een boycot van joodse producten en joodse handelaren in Egypte. In de jaren dertig organiseerden verschillende Arabische landen onder leiding van de Arabische Liga een antizionistische boycot, waarbij zij mensen opriepen om geen producten te kopen die door joden in Palestina geproduceerd werden. Deze boycot is omwille van zijn zuiver antizionistisch karakter erg verschillend van de antisemitische boycot georganiseerd door de partij van Ḥusayn. De partij maakte gebruik van vrijwilligers die de joodse handelszaken in kaart dienden te brengen en deze adressen dienden te verspreiden.¹¹⁶ Eveneens werden antisemitische pamfletten en antisemitische boeken onderschept. In al-Maḥalla al-Kubra

¹¹³ WILD, 134, JANKOWSKI, 59.

¹¹⁴ JANKOWSKI, 60.

¹¹⁵ ACHCAR, 79.

¹¹⁶ AHCHAR, 80, JANKOWSKI, 39.

werden twee partijleden gearresteerd toen ze een bom probeerden te plaatsen in een joodse woonwijk.¹¹⁷

Op 2 november 1945, de 28ste verjaardag van de Balfour-declaration, organiseerde Jong Egypte samen met de moslimbroeders verschillende aanvallen op joodse winkels, bioscopen, culturele centra en woonwijken.¹¹⁸ In 1948, tijdens de eerste Arabisch-Israëliëse oorlog, zorgde de partij voor een antisemitische campagne in Egypte, wierf zij fondsen om wapens te kopen en zond de partij vrijwilligers naar het front aan de Egyptisch-Palestijnse grens.¹¹⁹

Tot slot stellen we ons de vraag in welke mate de leden van de partij en de Egyptische bevolking zich verbonden voelden met deze fascistische standpunten. Voelden de militanten zich aangetrokken door het onderliggende idee van het fascisme en het antisemitisme waardoor Ḥusayn zich liet inspireren door nazi-Duitsland? Het is, gezien de politieke en economische toestand van de jaren dertig, veel aannemelijker om te denken dat de militanten van de partij zich aangetrokken voelden tot een nieuwe partij die een economische heropbouw en een nieuw politiek klimaat beloofde zonder koloniale aanwezigheid. De fascistische en antisemitische elementen waren niet van primordiaal belang voor de partijleden.¹²⁰

De keuze voor deze partij omwille van het politieke en economische klimaat, waarbij het verdrijven van de koloniale aanwezigheid een primair element is, motiveerde onder andere Jamāl ‘Abd al-Nāṣir om lid te worden van de partij. Al-Nāṣir verliet de partij in 1937, voor de ommezwaai in de richting van nazisme en antisemitisme. De contacten tussen de Vrije Officieren en het naziregime waren beperkt tot onbestaand. De enige uitzondering hierin is ‘Anwar al-Sādāt die contact heeft gehad met twee medewerkers van Erwin Rommel¹²¹ om een mogelijke alliantie tegen de Britse bezetter te bespreken. Hier dienen we de kanttekening bij te maken dat al-Sādāt enkel omwille van antikoloniale motieven contacten legde met nazi-Duitsland. Met het fascistisch gedachtegoed en het antisemitisme liet al-

¹¹⁷ JANKOWSKI, 39.

¹¹⁸ ACHCAR, 80.

¹¹⁹ JANKOWSKI, 91.

¹²⁰ ACHCAR, 81, JANKOWSKI, 11-12.

¹²¹ Aanvoerder van het Afrika Korps van de nazistische regering. Rommel hielp de Italiaanse troepen tijdens het conflict in Libië. Rommel won in Noord-Afrika, en vooral in Egypte, aan populariteit na de slag bij al-‘Alamayn waar de Britten de Asmogheden versloegen. De Egyptenaren beschouwden Rommel als diegene die de bezetter uit Egypte zou verdrijven. ‘Erwin Rommel’, Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/508989/Erwin-Rommel>), geconsulteerd op 10/05/2011.

Sādāt zich niet in. Tussen 1942 en 1945 zat al-Sādāt een gevangenisstraf uit, hem opgelegd door de Britten, die hem beschuldigden van spionage.¹²²

3.4.5. De Futuwwa beweging (al-Futuwwa) en de Muthanna Club (Nādī al-Muthannā) in Irak

In 1936 werd het opleidingsonderdeel ‘militaire oefeningen’ opgenomen in de lijst met verplichte vakken van Iraakse leerlingen en studenten. Hiermee speelde de Iraakse regering in op de oprichting van de *Futuwwa* Beweging. Deze was een paramilitaire organisatie die zich richtte op scholieren, en hen zo een militaire opleiding wilde geven in de vorm van activiteiten en trainingskampen. De beweging werd in het leven geroepen door de Iraakse eerste minister Nūrī al-Sa‘īd.¹²³ Šālīḥ Jabr, de Iraakse minister van onderwijs, stond in voor de uitvoering van dit plan. Maar het was Sāmī Shawkat, kabinetsmedewerker op het ministerie van onderwijs, die verantwoordelijk was voor de finale vormgeving van de beweging. Shawkat ontwierp uniformen en creëerde rangen en bijhorende insignes binnen de beweging. Hij liet zich hiervoor mogelijk inspireren door het Duitse model.¹²⁴

Wild omschrijft deze paramilitaire beweging als een reactie op de *Boy Scouts*, die geïnspireerd werd op het Britse model van Lord Baden Powell, de stichter van scouting.¹²⁵ Reeva stelt dat dit tegengewicht voor de traditionele scouts noodzakelijk was, daar deze met een imagoprobleem kampte, gezien scouting onlosmakelijk verbonden was met de Britse cultuur. Ook was deze beweging weinig in trek bij de overwegend islamitische jongeren, gezien scouting in Irak een christelijke oorsprong heeft.¹²⁶

De verschillende geconsulteerde bronnen zijn het niet eens over het gegeven of de *Futuwwa* beschreven dient te worden als organisatie die haar inspiratie bij de Asmogendheden haalde. Stefan Wild haalt aan dat Baldur von Schirach¹²⁷ en Fritz Grobba tijdens hun doorreis doorheen het Midden-Oosten de *Futuwwa* geadviseerd zou hebben om een

¹²² ACHCAR, 81-84, GRESH, VIDAL, 267.

¹²³ SIMON, REEVA, *Iraq Between The Two World Wars: The Militarist Origin of Tyranny* (New York: Columbia University Press, 2004), 88, WILD, 136.

¹²⁴ SIMON, 103.

¹²⁵ WILD, 136.

¹²⁶ SIMON, 102.

¹²⁷ Nazi politicus, leefde van 1907 tot 1974. Hij stond aan het hoofd van alle nazi jeugdbewegingen, waarvan de *Hitler Jugend* de bekendste was. ‘Baldur von Schirach’, Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/527417/Baldur-von-Schirach>), geconsulteerd op 10/05/2011.

strengere militaire training door te voeren en vervolgens de bewegingen hebben uitgenodigd voor de militaire parade in Nüremberg.. In 1938 deed de *Futuwwa* mee aan een militaire optocht van de *Hitler Jugend* in Nüremberg.¹²⁸

Reeva Simon stelt in zijn werk dat er toch nazisympathie heerste in de rangen van de *Futuwwa*. Volgens Simon zijn er geruchten dat de *Futuwwa* financiële steun kreeg van het naziregime in Duitsland. Simon stelt dat de leden van de *Futuwwa* na hun verblijf in Duitsland, voor de militaire parade in Nüremberg, fervente aanhangers waren van het naziregime.¹²⁹

Gilbert Achcar is het oneens met deze stellingen en meent dat het paramilitaire karakter van deze organisatie niet direct banden met nazi-Duitsland impliceert. Achcar stelt dat gemilitariseerde organisaties, zelfs jeugdbewegingen, populair waren over de hele wereld. De aanwezigheid van *Futuwwa* op de parade van Nüremberg in 1938 is volgens Achcar geen overduidelijke blijk van sympathie. Achcar stelt dat verschillende jongerengroepen van over de hele wereld deelnamen aan de parade, de *Futuwwa* had hier dus geen speciale rol. Eveneens, zegt Achcar, werd *Futuwwa* gezonden door de pro-Britse regering in Irak. Of hier dus sprake is van een speciale sympathie, is zeer onduidelijk.¹³⁰

Informatie over de antisemitische ideeën en antizionisme of antijudaïsme binnen *Futuwwa* is zeer beperkte. Wild stelt dat Sāmī Shawkat antisemitische ideeën ontwikkelde die hij baseerde op het anti-Joodse programma van Adolf Hitler. Shawkat stelde dat de Iraakse staat te kampen heeft met verschillende interne en externe bedreigingen. Bij de interne bedreigingen verwijst hij naar de joodse gemeenschap in Irak.¹³¹

Achcar verwijst naar een stelling van Peter Wien, die beweerde dat de *Futuwwa* naar zijn inzien gecatalogeerd diende te worden als een nazistische beweging, daar de leden van de *Futuwwa* hun training kregen van Ṣalāḥ al-Dīn al-Sabbāgh, die een cruciale rol speelde tijdens de *Farhūd* of Bagdadpogrom in 1941.¹³²

¹²⁸ WILD, 136, SIMON 102-103.

¹²⁹ SIMON, 102-103.

¹³⁰ ACHCAR, 85-86.

¹³¹ WILD, 137.

¹³² ACHCAR, 87.

Naast de *Futuwwa* beweging, was er in Irak als tweede nationalistische beweging, de *Muthanna Club*, opgericht in 1935. De club was vernoemd naar Al-Muthannā b. Ḥāritha, de islamitische veroveraar van Zuid-Irak. De club had verschillende prominente leden, waaronder Sāmī Shawkat, kabinetsmedewerker op het ministerie van onderwijs en broer van de stichter, Sā'ib Shakwat. Ook de Palestijnse activisten Darwīsh Miqdādī en Akram Zu'aytir sloten zich aan. De pan-Arabische club was opgericht uit een pro-Palestijns sentiment, was hevig gekant tegen de verschillende verdelingsplannen en had een autoritaire en populistische inslag. De mate waarin de leden aanhangers waren van het nazisme, verschilt in grote mate. We mogen edoch de pro-Duitse invloed binnen de club niet negeren. Achcar meent dat de pro-Duitse gevoelens binnen de club toenamen naarmate de invloed van de *Mufti* van Jeruzalem, Hajj Amīn al-Ḥusayni, binnen de Arabische wereld toenam.¹³³

Over de *Muthanna Club* is maar weinig informatie beschikbaar waarin hun ideologie en concrete activiteiten beschreven werden.

3.5. De reactionaire en fundamentalistische pan-islamisten

De laatste groep, volgens de onderverdeling van Achcar, zijn de pan-islamisten, die we kunnen beschouwen als denkers die wilden streven naar één grote islamitische natie die, bij voorkeur, onder het bewind van een kalief staat. De aanhangers van deze groep beschouwden zichzelf als antiwesters en wilden met het panislamisme een sterke tegenhang bieden tegen de Westerse machten. Vaak zijn de pan-islamisten ook hevige tegenstanders van het marxisme en het westernisme.¹³⁴

De pan-islamisten sloten vaak een bondgenootschap met de nationalistten, omdat zij gemeenschappelijke vijanden of tegenstanders hadden. Hier speelt het idee van 'de vijand van mijn vijand is mijn vriend' een grote rol in. Toch is er een groot verschil tussen beide groepen; de ene groep handelde uit een religieus gevoel, de andere uit nationalistische idealen.¹³⁵

¹³³ ACHCAR, 87, SIMON, 64-67.

¹³⁴ ACHCAR, 104-105.

¹³⁵ Ibid., 105.

Gelet op het beperkte bestek van deze paper, is er voor gekozen om een schets te maken van één volgeling van deze pan-islamitische stroming en niet om de standpunten van alle pan-islamisten betreffende nazi-Duitsland te bundelen. In dit onderdeel maken we een *case-study* over Muḥammad Amīn al-Ḥusayni, de *Mufti* van Jerusalem, en één van de meest controversiële hoofdrolspelers in de Arabisch-nazistische relaties.

Het is niet eenvoudig om betreffende dit onderdeel objectieve informatie te consulteren. *Mufti* al-Ḥusayni wordt in de verschillende bronnen op zeer uiteenlopende wijze beschreven. Bronnen met een zionistische inslag beschouwen hem als de eigenlijke oorzaak van de *Nakba*, daar waar Arabische auteurs met nationalistische sympathieën hem omschrijven als de Palestijnse verzetsleider tegen de Britten en de zionistische beweging. Philip Mattar meent dat de oorzaak van deze verschillende beelden toe te schrijven is aan de bronnenkeuze van de verschillende auteurs. Mattar stelt dat Arabisch-nationalistische auteurs genoeg namen met persoonlijke interviews of memoires van al-Ḥusayni. Zionistische auteurs gebruiken quasi altijd Westerse bronnen en consulteren zelden tot nooit Arabische bronnen. Mattar stelt in zijn artikel dat veel auteurs die een werk maken over al-Ḥusayni een probleem hebben om de verschillende ideologische veranderingen die hij onderging te omschrijven. Al-Ḥusayni bleef niet zijn hele leven trouw aan één bepaald standpunt of ideologie, maar maakte verschillende fases door.¹³⁶

De waarheid en de beste persoonsschets van al-Ḥusayni bevindt zich vermoedelijk tussen beide beelden, het Arabisch-nationalistische en het zionistische beeld in. Al-Ḥusayni kon hoogstwaarschijnlijk beschouwd worden als de leider van het Palestijnse verzet, maar heeft vermoedelijk ook enkele fouten in zijn beleid gemaakt die nadelige gevolgen hebben gehad voor de Palestijnen.¹³⁷

3.5.1. *Muḥammad Amīn al-Ḥusayni, de Mufti van Jerusalem*

Muḥammad Amīn al-Ḥusayni stamde af van een prominente Palestijnse familie uit Jeruzalem. De macht en invloed van de familie was niet enkel van financiële aard, maar steunde ook op de religieuze en politieke functies die de verscheidene familieleden bekleed

¹³⁶ MATTAR, PHILIP, 'The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine', *Middle East Journal* (42, 1988), 227-228.

¹³⁷ *Ibid.*, 227-228.

hebben doorheen de geschiedenis, en op hun stamboom, die zij naar eigen zeggen konden terugleiden tot bij de Profeet.¹³⁸

Muḥammad Amīn al-Ḥusayni studeerde twee jaar, tussen 1912 en 1914 aan de Azhar-universiteit en de *Dār al-Da‘wa w’ al-Irshād* in Cairo, waar hij onderwijs kreeg van Rashīd Riḍā, een Egyptische denker en reformist. In 1914 diende al-Ḥusayni zijn studies te onderbreken omwille van de Eerste Wereldoorlog. Hij heeft zijn religieuze studies hierna nooit hervat. Tijdens de Eerste Wereldoorlog verhuisde al-Ḥusayni naar Istanbul, waar hij een militaire opleiding kreeg aan de militaire academie. Hij diende in het Ottomaanse leger tot 1916 tot hij tot de conclusie kwam dat de Ottomanen hun Turkse cultuur wilden opleggen aan de Arabische provincies. Al-Ḥusayni keerde in 1916 terug naar Palestina en sloot hij zich aan bij een anti-Ottomaanse verzetsbeweging. In 1918 werd al-Ḥusayni voorzitter van de *Nādī al-‘Arabī*, een literaire en nationalistische vereniging die zich hevig verzette tegen de zionistische beweging in Palestina. In 1920 vluchtte al-Ḥusayni naar Damascus, nadat hij te veel in het vizier liep na zijn deelname aan een gewelddadige antizionistische opstand. In 1921 keerde hij terug naar Palestina, nadat de Britse gezant Samuel hem gratie had verleend voor zijn deelname in de opstand van 1920. Hij werd in 1921 benoemd tot *Mufti* van Jerusalem (*Muftī al-Diyār al-Qudsiyya*) of *Groot-Mufti* (al-Muftī al-Akbar), de titel die de Britten verkozen voor deze functie.¹³⁹

De omschrijving van de politieke activiteiten van de *Mufti*¹⁴⁰ met betrekking tot de situatie in Palestina en zijn contacten met de Asmogendheden zal opgedeeld zijn in twee onderdelen. Het eerste onderdeel behandelt de periode waarin al-Ḥusayni actief was in zijn strijd tegen het zionisme en zich in Palestina bevond. Al-Ḥusayni streefde er in die periode naar om een goed contact te onderhouden met de Britse gezanten in Palestina. De tweede periode is de periode waarin al-Ḥusayni in ballingschap leefde in Italië en Duitsland, twee landen van de Asmogendheden. In deze periode ruilde hij zijn Britse bondgenoten in voor nazi-Duitsland en het fascistische Italië.¹⁴¹

¹³⁸ ‘Husayni Family Al’ (Muhammad Muslih), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second Edition, Vol. 2, 1054.*

¹³⁹ ‘Husayni, Muhammad Amin Al’ (Philip Mattar), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second Edition, Vol. 2, 1056, ACHCAR, 131-132.*

¹⁴⁰ Een mufti is een islamitisch rechtsgeleerde, die juridisch advies geeft in de vorm van een fatwā. ‘Mufti’ (John Esposito), *The Oxford Dictionary of Islam*, 210.

¹⁴¹ ‘Husayni, Muhammad Amin Al’ (Philip Mattar), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second Edition, Vol. 2, 1056, MATTAR, ‘The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine’, 228.*

3.5.2. *De Palestijnse periode van al-Ḥusayni, 1916-1936.*

In dit onderdeel bespreken we de periode waarin al-Ḥusayni een invloedrijke rol speelde in Palestina. We pogen hier een situatieschets te maken, waaruit duidelijk zou moeten worden waarom al-Ḥusayni koos voor aan Palestijns-Duits bondgenootschap.

Het lijkt in eerste instantie misschien moeilijk te begrijpen waarom al-Ḥusayni in de eerste fase van zijn leven als *Mufti* goede banden onderhield met de Britse aanwezigheid. Wanneer we het voorgaande onderdeel lezen, kunnen we immers besluiten dat de lokale bevolking vaak op slechte voet leefde met de aanwezige koloniale machten. Om dit te kunnen verklaren, dienen we te verwijzen naar de familie van al-Ḥusayni, die een lange geschiedenis had als één van de meest invloedrijke families van Palestina. De familie al-Ḥusayni bezat verschillende stukken grond doorheen Palestina en had een grote autoriteit in de dorpen en steden waar zij grond bezaten. Zij onderhielden goede banden met de Britse aanwezigheid om de stabiliteit in de gebieden waar zij een invloed hadden te behouden.¹⁴²

3.5.2.1. *De aanstelling van al-Ḥusayni als Mufti van Jeruzalem en zijn functies*

Al-Ḥusayni werd in 1921 benoemd als *Mufti*, door de Britse hoge-commissaris van Palestina, Herbert Samuel, een prominent zionist en één van de architecten van de *Balfour Declaration*. De keuze van Samuel voor Muḥammad Amīn al-Ḥusayni lijkt enigszins bizar, daar al-Ḥusayni nooit zijn religieuze studies had afgerond en dus niet voldoende religieuze kennis had om de functie van *Mufti* te vervullen. Ook zijn rol in de opstanden van 1920 lijken nadelig voor de benoeming van al-Ḥusayni tot *Mufti*. Achcar stelt dat al-Ḥusayni door Samuel benoemd werd omdat hij een telg is uit een bekende familie en de broer van de vorige *Mufti* van Jeruzalem. De familie al-Ḥusayni zou eveneens een lastercampagne hebben gelanceerd om de tegenkandidaten uit te schakelen. Ze beschuldigden in hun lastercampagne de tegenkandidaten ervan dat ze zich lieten uitkopen door zionisten. Norman Bentwich, een andere Britse en zionistische afgevaardigde, meende dat al-Ḥusayni

¹⁴² MATTAR, 'The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine', 228-229.

een oprecht vertrouwen had in de Britse regering en de goede bedoelingen van de Britse regering ten aanzien van de Arabieren.¹⁴³

Natuurlijk kunnen we ook stellen dat de keuze van Herbert Samuel voor al-Ḥusayni een louter strategische keuze was. Samuel hoopte dat dankzij zijn keuze voor een minder sterk persoon zoals al-Ḥusayni het Palestijnse verzet tegen de zionisten minder goed georganiseerd zou zijn en een stevige deuk zou krijgen.¹⁴⁴ In 1922 werd al-Ḥusayni verkozen tot de voorzitter van de Hogere Islamitische Raad (*al-Majlis al-Islamī al-‘Ālī*), het Palestijns-islamitisch controleorgaan over scholen, rechtbanken, *Awqāf* en moskeeën.¹⁴⁵

Ondanks zijn grotere sympathie ten aanzien van de Britten tussen 1916 en 1936, koos de *Mufti* niet altijd de Britse kant maar voerde de hij af en toe toch oppositie tegen hun aanwezigheid. Toen Herbert Samuel in 1922 de oprichting van een wetgevende raad voorstelde, aanvaarde al-Ḥusayni dit niet. Deze wetgevende raad steunde de oprichting van een joodse staat in Palestina waarbij de Arabieren slechts een minderheid aan zetels in deze raad kregen, hoewel zij de meerderheid van de bevolking vormden. De adviserende raad, een later voorstel van Samuel, werd eveneens door de *Mufti* verworpen.¹⁴⁶

Hierbij dienen we wel de kanttekening te maken dat de politieke macht van de *Mufti* in het begin van zijn legislatuur zeer beperkt was. De beslissing om de oprichting van deze twee raden niet te aanvaarden, lag in handen van het Arabisch-Palestijns Uitvoerend Comité, dat onder de leiding stond van Mūsa Kāzīm al-Ḥusayni, de toenmalige burgemeester van Jeruzalem.¹⁴⁷

In de loop van de jaren twintig nam de politieke invloed en macht van al-Ḥusayni toe. Mattar stelt dat de oorzaak hiervan ligt in het dalende belang van het Arabisch-Palestijns Uitvoerend Comité.¹⁴⁸

¹⁴³ MATTAR, ‘The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine’, 229, ACHCAR, 132, BENTWICH, NORMAN, BENTWICH, HELEN, *Mandate Memories 1918-1948* (New York: Schocken Books, 1965)

¹⁴⁴ ACHCAR, 132.

¹⁴⁵ MATTAR, ‘The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine’, 230.

¹⁴⁶ *Ibid.*, 230.

¹⁴⁷ *Ibid.*, 230.

¹⁴⁸ MATTAR, ‘The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine’, 230, ‘Husayni, Muhammad Amin Al’ (Philip Mattar), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second Edition, Vol. 2*, 1056.

3.5.2.2. De Klaagmuuropstanden en het aandeel van al-Ḥusayni

Op 23 augustus 1929 braken de Klaagmuuropstanden (*Tawra al-Burāq*) uit in de Meah Shearim wijk in Jeruzalem. Dit waren uitingen van anti-Joods geweld in steden en dorpen verspreid over het hele Palestijnse grondgebied waarbij in Jeruzalem, Safed, Jaffa, Haifa, Hebron, Hulda en Beer Tuvia het grootste aantal geweldplegingen werden geregistreerd. De rellen waren een reactie op verschillende gebeurtenissen aan de Klaagmuur. In september 1928 plaatsten de joden een scherm voor de Klaagmuur om mannen en vrouwen van mekaar te scheiden. De moslims eisten de verwijdering van dit scherm, omdat dit scherm het status quo betreffende de Tempelberg of *Ḥarām al-Sharīf* schond. De Britse gezagsdrager ging hier op in. Deze gebeurtenis werd door beide groepen als politiek wapen¹⁴⁹ gebruikt en al gauw volgden er verschillende opstanden, zowel aan de joodse als aan de islamitisch-Palestijnse kant. 116 Palestijnen en 133 joden lieten het leven bij deze opstanden, 232 Palestijnen en 339 joden raakten gewond.¹⁵⁰

De Britse gezant Walter Shaw stelde de *Commission on the Palestine Disturbances of August 1929* of de *Shaw Commission* samen die de omstandigheden van de rellen moest uitklaren en een verantwoordelijke diende aan te duiden. Deze commissie was samengesteld uit Walter Shaw als voorzitter en drie Britse parlementsleden, allemaal afgevaardigd uit de drie grote Britse partijen; *The Labour Party*, *The Conservative and Unionist Party* en *The Liberal Democrats*. De commissie stelde haar rapport voor in maart 1930.¹⁵¹

Over de exacte inhoud van het rapport vinden we enkele verschillen tussen de diverse geconsulteerde bronnen. Over de rol van de *Mufti* verschillen sommige bronnen grondig

¹⁴⁹ Volgens Maurice Pearlman werden er onder de Palestijnen getrukeerde afbeeldingen verspreid van de verwoeste moskee van 'Umar in de week voor 23 augustus. Deze theorie werd niet teruggevonden in andere bronnen. Philip Mattar stelt in zijn artikel '*The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine*' zelfs dat Maurice Pearlman, een zionistische jood, zeer subjectief was in de keuze van zijn bronnen voor het maken van zijn biografie over al-Ḥusayni. PEARLMAN, MAURICE, *Mufti of Jerusalem: The story of Haj Amin El Husseini* (Londen: The Cornwall Press, 1947), 15, MATTAR, 'The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine', 228.

¹⁵⁰ PEARLMAN, 15, MATTAR, 'The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine', 230-231, 'Western Wall Disturbances', (Philip Mattar), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second Edition*, Vol. 4, 2348, 'Ad Hoc Committee on the Palestinian Question Communication from the United Kingdom Delegation to the United Nations', *United Nations - General Assembly*, 01/08/1947 (<http://unispal.un.org/unispal.nsf/181c4bf00c44e5fd85256cef0073c426/16b8c7cc809b7e5b8525694b0071f3bd?OpenDocument&Highlight=0,shaw,commission>), geconsulteerd op 18/05/2011.

¹⁵¹ 'Shaw Commission', (Philip Mattar), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second Edition*, Vol. 4, 2044, OFER, PINHAS, 'The Commission on the Palestine Disturbances of August 1929: Appointment, Terms of Reference, Procedure and Report', *Middle Eastern Studies* (21, 1985), 349.

van mening. Een originele versie van de besluiten van de commissie valt niet te vinden, wel een digitale versie van het 'Ad Hoc Committee on the Palestinian Question Communication from the United Kingdom Delegation to the United Nations'. Dit rapport bespreekt zeer kort de gebeurtenissen van 23 augustus 1929 en herhaalt kort de besluiten van de *Shaw Commission*. Dit rapport stelt dat de angst en frustraties bij de Palestijnen omwille van de groeiende joodse migraties en het aangroeien van het zionisme de eigenlijke oorzaak is van de rellen. De Palestijnen vreesden het verdwijnen van hun eigen nationale en politieke identiteit en de mogelijke economische gevolgen die deze migraties konden hebben. Mufti al-Ḥusayni wordt nergens in deze samenvatting van het rapport van de *Shaw Commission* vernoemd.¹⁵²

Philip Mattar stelt in zijn artikelen en in zijn lemmata in de *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa - Second Edition* eveneens dat frustraties en angsten aan de Palestijnse kant de eigenlijke oorzaak van de rellen zijn. De rol van de Mufti was zeer beperkt tot quasi onbestaand in deze opstanden. Wel had al-Ḥusayni een belangrijke rol bij het ontstaan van het conflict over het scherm op de Tempelberg. Mattar citeert een stuk uit het rapport van de *Shaw Commission* waarin de Mufti de furieuze menigte oproep tot kalmte na een ophitsende vrijdagspreek in augustus 1929. De Mufti zou, volgens Mattar, zelfs de politie hebben verwittigd om de patrouilles in Jeruzalem te versterken. Volgens Mattar trof al-Ḥusayni dus geen schuld in de opstanden en de vele doden die eruit volgden. Dit zou voor de Mufti, een gezagsdrager binnen de Palestijnse gemeenschap, immers nadelige gevolgen kunnen hebben, de Britse regering zou hem in ballingschap kunnen sturen. Mattar besluit uit het rapport van de commissie dat het geweld spontaan was en zelfs plaats vond in steden waar de invloed van de Mufti miniem was.¹⁵³

Pinhas Ofer stelt in zijn artikel eveneens dat de angst voor het verliezen van de eigen Palestijnse identiteit, het verminderen van het politieke belang van de Palestijnen en de vrees voor een inflatie van de economie aan de basis lag van de Palestijnse frustraties, die geleid hebben tot de rellen van 23 augustus. De commissie adviseerde volgens Ofer aan de Britse regering om werk te maken van een gedegen beleid in Palestina. Ofer verwijst wel

¹⁵² 'Ad Hoc Committee on the Palestinian Question Communication from the United Kingdom Delegation to the United Nations', *United Nations - General Assembly*, 01/08/1947 (<http://unispal.un.org/unispal.nsf/181c4bf00c44e5fd85256cef0073c426/16b8c7cc809b7e5b8525694b0071f3bd?OpenDocument&Highlight=0,shaw,commission>), geconsulteerd op 18/05/2011.

¹⁵³ MATTAR, 231, 'Shaw Commission', (Philip Mattar), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa - Second Edition*, Vol. 4, 2044, MATTAR, PHILIP, 'The Role of the Mufti of Jerusalem in the Political Struggle over the Western Wall 1929-1929', *Middle Eastern Studies* (19, 1983), 116.

naar een citaat van Sir Williams, lid van het Britse *Colonial Office*, die meent dat de *Mufti* wel een aandeel heeft in de verantwoordelijkheid voor de Klaagmuuropstanden. Williams benadrukt wel dat dit zijn persoonlijke mening is en niet strookt met het besluit van de commissie.¹⁵⁴

Tot slot bespreken we de visie van Maurice Pearlman, wiens visie haaks staat op de drie voorgaande. Pearlman stelt in zijn werk immers dat de commissie al-Ḥusayni aanstelde als één van de verantwoordelijken van de opstand. Volgens Pearlman zou de commissie een ‘meerderheidsrapport’ en een ‘minderheidsrapport’ hebben geschreven. In het meerderheidsrapport stond, volgens Pearlman, dat de *Mufti* reeds de aanstoker was van de opstanden van 1920 en ook een verantwoordelijkheid heeft inzake de opstanden van 1929. Zijn oppositie tegen het beleid zou immers aanstootgevend zijn. Het minderheidsrapport verwijt hem het feit dat hij het volk had kunnen kalmeren, maar dit niet gedaan zou hebben.¹⁵⁵

Deze stellingen staan haaks op de stellingen in de artikelen van Mattar en Ofer en de stellingen in het verslag van de Verenigde Naties. We kunnen hierbij mogelijk een verband leggen met de zionistische achtergrond van Pearlman, die hem mogelijk beïnvloedt in zijn berichtgeving. Het lijkt er ook op dat Pearlman het citaat van Sir Williams betreffende de verantwoordelijkheid van de *Mufti* verward heeft met het officiële rapport van de *Shaw Commission*.

Ondanks de vele uiteenlopende meningen in de verschillende geconsulteerde bronnen, lijkt het aannemelijk dat het aandeel van de *Mufti* in de rellen van 1929 zeer beperkt was. Al-Ḥusayni had een relatief goede relatie met de Britse gezagsdragers in Palestina, hij riep niet op tot verzet tegen de Britten bij de Palestijnse bevolking en hij werd door de *Shaw Commission* van iedere blaam gezuiverd.

¹⁵⁴ OFER, 354-356.

¹⁵⁵ PEARLMAN, 15-17.

3.5.2.3. *Het keerpunt: geen twee meesters meer*

Al-Ḥusayni probeerde om een beleid te voeren waarin rust en kalmte centraal staan. Hij stond open voor onderhandelingen tussen de verschillende partijen betrokken bij het conflict. Tweemaal was de *Mufti* de initiatiefnemer voor onderhandelingen om een regering of een parlement te bekomen in het mandaatgebied van Palestina. Het eerste voorstel sprong af onder zionistische druk. Een tweede maal annuleerden de Britten het plan om de Palestijnse bevolking een vorm van soevereiniteit toe te wijzen. De *Mufti* ondernam verschillende initiatieven om de joodse migratie af te remmen en om druk te zetten op de Britse regering. Dit resulteerde in een staking, het vormen van politieke partijen en protestmarsen. Maar alle initiatieven ten spijt, steeg het aantal joodse migranten in Palestina zienderogen, van 4.075 in 1931 tot 61.854 in 1935. Dit zorgde tot hevige tegenstand bij de Palestijnse bevolking.¹⁵⁶

In 1936 kwam al-Ḥusayni onder enorme druk te staan van het Palestijnse volk. Een belangrijke reden hiervoor was het overlijden van *Shaykh* ‘Izz al-Dīn al-Qassām, een islamgeleerde van Syrische afkomst. Hij was zeer strikt islamitisch en zelfs fundamentalistisch in zijn opvattingen.¹⁵⁷ In 1921 pleegde hij een aanslag op de Alevieten in Latakia in Syrië. Als gevolg hiervan kwam hij als banneling in Palestina terecht, waar hij een sterke afkeer ontwikkelt voor de Britten en de joodse migranten. In 1925 organiseert hij gewapende milities die doorheen de jaren twintig en dertig geregeld toesloegen in Palestina. In 1935 wordt hij overmeesterd en gedood door een Brits commando, waarna al-Qassām de status van martelaar verwierf. Dit overlijden zorgde voor een ongelofelijke woede bij de Palestijnse bevolking en zette de Palestijnen aan tot een actievere vorm van verzet.¹⁵⁸

In april 1936 mondde de Palestijnse verzetsacties uit in een nationale staking en rellen. Tijdens deze staking werd al-Ḥusayni door de bevolking gedwongen om te kiezen tussen de

¹⁵⁶ MATTAR, ‘The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine’, 230-234, ‘Husayni, Muhammad Amin Al’ (Philip Mattar), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second Edition, Vol. 2*, 1056-1057.

¹⁵⁷ Achcar vertelt een mooie anekdote om aan te tonen hoe strikt en streng deze shaykh was. Volgens Achcar was het op vrijdagmiddag markt tijdens de vrijdagspreek in Jabla, de geboortestad van al-Qassām. Volgens Achcar liepen alle vrouwen zonder hoofddoek rond op de markt van Jabla, omdat al-Qassām alle mannelijke inwoners er toe aanzette om naar het vrijdagsgesbed te gaan. ACHCAR, 135.

¹⁵⁸ ACHCAR, 134-137, MATTAR, ‘The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine’, 234-235.

Britse machtshouders en de Palestijnse bevolking. Al-Ḥusayni koos voor de Palestijnse bevolking door zich tijdens de staking aan het hoofd te stellen van het Arabisch Hoger Comité, een comité dat fungeert als communicatie-orgaan voor alle Palestijnse politieke partijen. Hiermee werd de *Mufti* de feitelijke leider van de staking. Dit was het begin van het einde van de samenwerking tussen de *Mufti* en de Britten. Het vertrouwen tussen beide partijen slonk en al-Ḥusayni merkte dat een harde revolutie vaak tot meer kon leiden dan een samenwerkingsvorm. In 1937 verwierp al-Ḥusayni het splitsingsvoorstel van *The Peel Commission Report* van de Britten. Dit was het finale einde in de samenwerking tussen de *Mufti* en de Britten. De Britten vaardigden een arrestatiebevel uit voor al-Ḥusayni, om zijn aandeel in de staking en de bijhorende rellen.¹⁵⁹

3.5.3. De ballingschapsperiode van al-Ḥusayni, 1937-1945.

Tussen 1937 en 1945 vluchtte al-Ḥusayni weg uit Palestina uit vrees om gearresteerd te worden door de Britten. In deze periode groeide zijn sympathie voor de Asmogendheden en kwam hij in contact met verschillende nazifunctionarissen. In dit stuk stellen we ons de vraag in welke mate zijn bondgenootschap met de Duitsers uit ideologische overwegingen of uit geopolitieke overwegingen tot stand is gekomen.

3.5.3.1. Al-Ḥusayni's ballingschapsperiode binnen de Arabische wereld

De Britse machtshebbers slaagden er in om de Palestijnse opstanden in 1939 de kop in te drukken.¹⁶⁰ Na het uitgevaardigde arrestatiebevel van de Britten, vluchtte de *Mufti* eerst naar Beirut en Damascus. Tijdens zijn verblijf in de Levant werd de zogenaamde *Palestinian White Paper* uitgevaardigd. Deze verklaring stelde een splitsingsplan voor om in Palestina een joodse en Arabische staat te vestigen. Dit plan stelde voor om joodse migraties te beperken tot 75.000 per jaar, stelde een tienjaren plan voor om tot Arabische autonomie te komen en wilde het uitverkopen van Palestijnse gronden door joodse migranten aan banden leggen. Dit plan werd zowel door de joodse als door de Palestijnse kant verworpen.

¹⁵⁹ MATTAR, 'The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine', 234-236, 'Husayni, Muhammad Amin Al' (Philip Mattar), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second Edition, Vol. 2*, 1056-1057.

¹⁶⁰ Philip Mattar haalt in zijn artikel aan dat dit hoe dan ook stond te gebeuren, daar de verhouding tussen Britse soldaten en Palestijnse strijdkrachten 10/1 was. MATTAR, 'The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine', 236.

De *Mufti* van Jeruzalem verzette zich hevig tegen dit plan. Ondanks de redelijke voorstellen die de Britten doen, weigerde al-Ḥusayni hier op in te gaan, omwille van zijn frustraties die hij had overgehouden aan zijn tijdelijke samenwerking met de Brits gezagsdragers.¹⁶¹

In oktober 1939 komt de *Mufti* in Bagdad terecht, nadat hij diende te vluchten uit Libanon na confrontaties met de Franse politie. In Irak, eveneens een Brits mandaatgebied, probeerde hij sympathie te winnen voor de pan-Arabische en ten slotte de Palestijnse zaak. Dit probeerde hij te doen door de pro-Britse premier Nūrī al-Saʿīd te vervangen door Rashīd ʿAlī al-Kaylānī, die de antikoloniale beweging leidde en sterke pro-Duitse sympathieën had. Rashīd ʿAlī al-Kaylānī kwam in contact met Fritz Grobba¹⁶², de Duitse ambassadeur in Irak die een pro-Duits gevoel trachtte te vestigen bij de Iraakse publieke opinie, door in te spelen op het slechte beleid van de Britse bezetter.¹⁶³

De *Mufti* en zijn aanhangers zochten ondersteuning bij de Asmogendheden in hun strijd voor onafhankelijkheid. De *Mufti* vroeg om wapens en een officiële verklaring waarin de Arabische soevereiniteit gegarandeerd werd. De Asmogendheden beloofden vriendschappelijke ondersteuning aan de Arabische vrijheidsstrijders maar gingen niet over tot concrete acties, wapenleveringen en beloftes om onafhankelijkheid bleven uit. Om deze terughoudendheid van nazi-Duitsland te kenteren, stuurde al-Ḥusayni op 20 januari 1941 een brief naar Adolf Hitler, waarin hij Duitsland steun belooft in de strijd tegen de Geallieerden, waarmee hij specifiek op de Britten doelde. Al-Ḥusayni motiveert zich hier, volgens De Luca, met de stelling van de gemeenschappelijke vijand.¹⁶⁴

In maart 1941 pleegde al-Kaylānī een staatsgreep met de hulp van de *Mufti*, het begin van de grote conflicten tussen de Britten en de Irakezen. Na deze coup stuurde de *Mufti* zijn secretaris naar Berlijn, om een tweede poging te ondernemen en actieve steun te krijgen bij de Arabische vrijheidsstrijd. De Duitse regering ging hier deze keer wel op in uit vrees dat

¹⁶¹ MATTAR, 236, 'White Papers on Palestine', (Ann M. Lesch), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second Edition, Vol. 4, 2350-2351*.

¹⁶² Bekend nazi-politicus, Arabist en economist van opleiding. Hij fungeerde als Duitse diplomaat in het Midden-Oosten tijdens de Weimarrepubliek en tijdens het Derde Rijk. Werd later de Midden-Oosten specialist van het nazi-regime. 'Grobba, Fritz Konrad Ferdinand' (Francis R. Nicosia), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second Edition, Vol. 2, 943-944*.

¹⁶³ MATTAR, 'The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine', 236, DE LUCA, ANTHONY, 'Der GrossMufti' in Berlin: The Politics of Collaboration', *International Journal of Middle East Studies* (10, 1979), 126.

¹⁶⁴ DE LUCA, 126-129.

de populariteit van de Asmogendheden in het Midden-Oosten en Noord-Afrika anders drastisch zou dalen.¹⁶⁵

In 1941 schrijft de *Mufti* een brief aan Adolf Hitler, die hij via zijn persoonlijke secretaris in Berlijn laat bezorgen. Al-Ḥusayni haalt in deze brief de nationalistische gedachten in de Arabische wereld aan en het verlangen naar onafhankelijkheid en wijst hierbij met de vinger naar Groot-Brittannië en Frankrijk en meent dat er onder de Arabieren grote haat heerst voor deze twee landen. Hij belooft Hitler grote trouw van de Arabieren aan de Asmogendheden en vraagt om materiële steun in hun strijd tegen de ‘Brits-joodse coalitie’. Hij schrijft dat de Arabieren klaar zijn voor de strijd tegen de bezetters en vraagt hierbij steun van Duitsland, om samen de grootste alliantie in het Midden-Oosten te vormen. De *Mufti* belooft Hitler dat de Arabieren in staat zijn om, met Duitse hulp, de Britten te bevechten, omdat zij de doorgang naar anderen landen van de *Commonwealth*, zoals India, kunnen blokkeren en een blokkade kunnen opleggen op de export van olie naar Groot-Brittannië, hetgeen de oorlog volledig zou kunnen doen kantelen. Al-Ḥusayni voegt bij zijn brief een verklaring bestaande uit acht punten, waarin hij, bondig samengevat, de onafhankelijkheid vraagt van de landen onder Brits bestuur, de erkenning van de landen die reeds onafhankelijk zijn en de Duitse belemmering van een joodse staat in het Midden-Oosten. De Duitsers en Italianen reageerden op deze brief waarin ze hun respect uitten voor de Arabische wereld maar hielden de boot in de eerste plaats af.¹⁶⁶

In 1941 krijgt Groot-Brittannië de bovenhand tijdens de situatie in Irak. De *Mufti* en al-Kaylānī staan onder druk om te vertrekken uit Irak en zoeken hun toevlucht in Duitsland en Italië, na een korte verblijfsperiode in Iran.¹⁶⁷

3.5.3.2. *Al-Ḥusayni's ballingschapsperiode in Duitsland en Italië*

Waarom voelde al-Ḥusayni zich aangetrokken door de landen van de Asmogendheden, en specifiek, tot Duitsland? Volgens al-Ḥusayni zelf, waren hier twee redenen voor. Hij was van mening dat Duitsland en de Arabieren gemeenschappelijke interesses en opinies

¹⁶⁵ Ibid., 126-129.

¹⁶⁶ HIRSZOWICZ, LUKASZ, *The Third Reich and the Arab East* (Londen-Toronto: Routledge-University of Toronto Press, 1966); 108-111.

¹⁶⁷ Ibid., 126-129, MATTAR, ‘The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine’, 237.

deelden. Zo had Duitsland geen interesse in het stichten van kolonies in Noord-Afrika en het Midden-Oosten, waardoor zij een groot vertrouwen konden genieten bij verschillende naties, partijen en personen in de Arabische wereld. Ten tweede, zo stipt de *Mufti* zelf aan, deelden nazi-Duitsland en de Arabieren enkele vijanden. Zo vernoemt de *Mufti* in de eerste plaats de joden en de Britten. Hierbij dienen we de kanttekening te maken dat de strijd tegen de joden en de Britten zeer strak met mekaar verbonden was, aangezien het Britse bestuur over Palestina er alles aan deed om een joodse staat te vestigen op het grondgebied. Een derde vijand, dixit al-Ḥusayni, zijn de Bolsjewieken. Hij vreesde immers dat als de Russen de oorlog zouden winnen, hij de Russische moslims niet zou kunnen overhalen te migreren naar de Arabische wereld.¹⁶⁸

De *Mufti* probeerde steun te werven in de Arabo-islamitische wereld voor de Asmogendheden. Dit deed hij op verschillende manieren. Zo probeerde hij moslims uit de Balkan te overtuigen om zich aan te sluiten bij de Waffen-SS, coördineerde hij sabotage- en spionageacties tegen de Britten in de mandaatgebieden in het Midden-Oosten en zorgde hij voor de verspreiding van pro-Duitse propaganda in het Midden-Oosten.¹⁶⁹

Al-Ḥusayni maakte er een doelstelling van om Duitse en Italiaanse steun te vinden voor Arabische onafhankelijkheid en voor de afschaffing van de Britse invloed in de mandaatgebieden, die probeerde om een joodse staat te vestigen in Palestina. Dit was ook het gespreksonderwerp van de ontmoeting tussen Adolf Hitler en de *Mufti*, eind 1941. Hitler hield de boot af en weigerde concrete steun aan de Arabische landen. Na meerdere onderhandelingspogingen stemt Berlijn toe in een verklaring waarin ze ‘akte’ namen van het Arabisch verlangen naar onafhankelijkheid en waarin Duitsland steun belooft. Deze verklaring stond weliswaar ver af van de verklaring die de *Mufti* in gedachten had. Zo legde Duitsland geen publieke verklaring af, maar beloofden de Duitsers hun steun in een brief aan de *Mufti* en al-Kaylānī. Ook uit Italië kwam een bijna identieke brief die Italiaanse steun beloofde aan de Arabische staten die onder Britse macht stonden.¹⁷⁰ Deze brief beloofde de

¹⁶⁸ DE LUCA, 129.

¹⁶⁹ Ibid., 136, MATTAR, ‘The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine’, 237, PEARLMAN, 43-66.

¹⁷⁰ Citaat De Luca ‘*The letters affirmed that het independence and freedom of the Arab lands presently suffering under British suppression was a goal of the German and Italian Governments and that both governments were prepared to provide every imaginable support to assist in the liberation struggle and bring about the elimination of the Jewish national home in Palestine.*’ Hierbij kunnen we ons de vraag stellen of De Luca bewust verwijst naar de landen onder Britse heerschappij en niet naar alle landen die onder buitenlands beleid vallen. Italië was immers betrokken in de bloederige onafhankelijkheidsstrijd van de Libiërs. DE LUCA, 131.

Arabische landen te steunen op elke mogelijke manier in hun strijd tegen de mandaathouders en beloofde de verwijdering van de joodse staat op het Palestijnse grondgebied. Toch dienen we op te merken dat de brief van de Duitsers en de Italianen op bepaalde vlakken zeer vaag was. Zo worden in de brief nergens de woorden ‘volledig’ of ‘geheel’ gebruikt, waarbij we ons dus de vraag stellen in welke mate de Asmogendheden de Arabische staten steunen in hun strijd om vrijheid. Ook worden in de brief de verschillende partijen niet bij naam genoemd. De brief gebruikt de term ‘deelnemers’, waarbij De Luca de kanttekening maakt dat men hiermee ook kan verwijzen naar Frankrijk of Italië, twee landen met koloniale belangen in de Arabische wereld. De beloftes betreffende de steun bij de strijd naar onafhankelijkheid zijn zeer ambigue. De belofte om een joodse staat in Palestina te verhinderen is wel zeer duidelijk uitgesproken.¹⁷¹

We kunnen ons hierbij dus de vraag stellen in welke mate de Asmogendheden een duurzame belofte deden aan de landen in de Arabische wereld. We moeten immers benadrukken dat Duitsland vooral de nadruk legde op het veroveren van Oost-Europa en dat Wereldoorlog II quasi volledig op Europees grondgebied werd gevoerd. De Arabische wereld leek dus van secundair belang voor Duitsland.

3.5.3.3. *De Mufti en de Holocaust*

De Judeocide wordt slechts in beperkte mate besproken in dit onderzoek, omwille van het beperkte bestek van deze paper. Toch is het niet onbelangrijk om deze kwestie aan te halen wanneer we de relatie tussen al-Ḥusayni en het Derde Rijk bespreken. Dit onderdeel geeft immers goed weer wat de intenties waren van de *Mufti* in zijn contacten met nazi-Duitsland.

De mate waarin al-Ḥusayni heeft bijgedragen tot de Endlösung, is een heikel punt van discussie in de specifieke literatuur. Sommigen, niet zelden joodse auteurs, stellen de *Mufti* mee verantwoordelijk voor de Holocaust. Dit vloeit voort uit de vraag die hij stelde aan verschillende Duitse hoogwaardigheidsbekleders om de joodse migratie naar Palestina te ontmoedigen of zelfs volledig te verbieden. Sommige bronnen stellen dat al-Ḥusayni contact heeft gehad met Adolf Eichmann, de verantwoordelijke voor de praktische uitvoering van de Holocaust, en dat hij Auschwitz bezocht zou hebben. Voor deze twee

¹⁷¹ DE LUCA, 131.

stellingen hebben we geen concrete bronnen en enkel aanwijzingen in secundaire literatuur. We proberen hieronder te reconstrueren in welke mate al-Ḥusayni een rol speelde in de Endlösung.¹⁷²

Al-Ḥusayni stelde de vraag aan de Asmogendheden om geen joodse migranten meer naar Palestina te laten emigreren. In zijn memoires, opgetekend door ‘Abd al-Karīm al-‘Umar zegt al-Ḥusayni:

En tijdens de oorlog gebeurden er nog andere gevaarlijke zaken zoals het wereldjodendom in het jaar 1944 en ook de migratie van joden uit Oost-Europa naar Palestina en de goedkeuring van Duitsland hiervan en de oostelijke staten zoals Rusland en de Balkanlanden en Oost-Europa deden een poging tot de migratie van de joden van bij hen naar het bezette Palestina. En we streden tegen deze onderneming door von Ribbentrop, Himmler en Hitler aan te schrijven en daarna naar de regeringen van Italië, Hongarije, Bulgarije, Turkije en andere landen en we slaagden in het tegenwerken van deze onderneming, hetgeen er toe leidde dat de joden me ernstige beschuldigingen verweten, waarbij ze mij verantwoordelijk achtten voor het uitschakelen van 400.000 joden die toen niet naar Palestina konden vluchten, en ze voegden er aan toe dat ik in Nürnberg terecht diende te worden als oorlogsmisdadiger.¹⁷³

Al-Ḥusayni stelt hier dus zelf, volgens zijn memoires, dat hij niet de intentie had om actief mee te werken aan de Holocaust, maar vooral de joodse inwijkelingen in Palestina grondig af te remmen. Verder in zijn memoires spreekt de Mufti zich hier openlijk over uit.

Toen ik deze nota stuurde naar de verantwoordelijken van het Derde Rijk en de bovenvermelde staten, was mijn doel niet het uitroeien van de joden maar veeleer het voorkomen van een agressieve joodse migratiestroom die Palestina lieten overstromen en haar oorspronkelijke inwoners wilde doen verdwijnen, zoals later gebeurde dankzij de hulp van het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten van Amerika.¹⁷⁴

Als reactie hierop stelt Hitler in 1942 voor om geen migraties meer toe te staan richting Palestina en stelt hij voor om joodse migranten naar zwart Afrika te sturen. Dit plan van Hitler is nooit tot concrete uitvoering gekomen.¹⁷⁵

¹⁷² ACHCAR, 150, MATTAR, ‘The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine’, 237-238.

¹⁷³ ‘ABD AL-KARĪM AL-‘UMAR, Mudhakkirāt al-Ḥāj Amīn al-Ḥusayni (Damascus: Al-Aḥālī, 1999), 128.

¹⁷⁴ Ibid., 196.

¹⁷⁵ MELKA, 229.

Het is dus duidelijk dat de *Mufti* de joodse migratie wilde afremmen en zeker niet de totale uitroeiing van de joden bedoelde. We kunnen ons hierbij wel de vraag stellen of het niet gevaarlijk was om deze vraag te stellen aan de Asmogendheden en de landen die hen steunden. Is het legitiem om deze vraag te stellen aan nazi-Duitsland wanneer men op de hoogte bent van de uitroeiingsplannen?

In zijn memoires stelt de *Mufti* dat hij na een gesprek met Heinrich Himmler, de nummer twee van nazi-Duitsland en architect van de Holocaust, in de zomer van 1943 op de hoogte werd gesteld van de systematische uitroeiing van de joden. Himmler zegt aan al-Ḥusayni dat er reeds drie miljoen joden vermoord zijn in Duitse uitroeiingskampen. De *Mufti* reageert hier verbaast op en stelt dat hij hiervan nog geen weet had.¹⁷⁶

En ik schrok van dit aantal en ik wist hier voordien niets van, en dan vroeg Himmler aan mij: “Hoe denken jullie de joodse kwestie aan te pakken in jullie land?”. Ik antwoordde: “We willen niet dat ze in ons land blijven en dat ze terugkeren naar daar waar ze vandaan komen.” Waarop hij antwoordde: “Wij staan niet toe dat ze ooit nog terugkeren naar Duitsland.”¹⁷⁷

Al-Ḥusayni had contact met Himmler in juli 1943. De brieven die hij stuurde naar de regeringsleiders van de Asmogendheden met de vraag om migratie naar Palestina te verhinderen dateren van juni 1943. Op het moment dat de *Mufti* deze brieven schreef, was hij hoegenaamd nog niet op de hoogte van de systematische uitroeiing van de Europese joden.¹⁷⁸

Wat wel zeer vreemd is, is dat al-Ḥusayni de regeringen van de Asmogendheden aanraadt om hun joden naar Polen te sturen, in plaats van Palestina. Dit kunnen we als zeer dubbelzinnig beschouwen, gezien er in Polen een groot aantal concentratiekampen bestond.¹⁷⁹

En daarom vraag ik u, uwe excellentie, om mij toe te staan uw aandacht te vestigen op de noodzaak om de joden te verhinderen vanuit jullie land naar Palestina te emigreren, het is onontbeerlijk en te verkiezen om hen naar andere landen te sturen, waar zij onder actieve controle staan, zoals bijvoorbeeld Polen, om zich te beschermen van tegen dreiging en om problemen te voorkomen.¹⁸⁰

¹⁷⁶ AL-‘UMAR, 126.

¹⁷⁷ Ibid., 127.

¹⁷⁸ ACHCAR, 152.

¹⁷⁹ ACHCAR, 153.

¹⁸⁰ AL-‘UMAR, 193-194.

Hierbij mogen we wel niet uit het oog verliezen dat de *Mufti* misschien verwijst naar getto's of werkkampen, en dus mogelijk geen weet heeft van uitroeiingskampen.

In een brief die dateert van juli 1942, bericht Fritz Grobba over het bezoek van de entourage van de *Mufti* en al-Kaylani aan het concentratiekamp Sachsenhausen. Grobba rapporteert in zijn brief dat het bezoek ongeveer twee uur heeft geduurd en dat de Arabische delegatie een rondleiding kreeg van de kampcommandant. Over de joodse aanwezigen in het kamp schreef Grobba:¹⁸¹

*Inbesondere die Juden hatten das Interesse der Araber erregt.*¹⁸²

Grobba besluit in zijn brief dat de Arabische bezoekers ten eerste onder de indruk waren van hun bezoek aan het kamp. Deze brief, die dateert uit 1942, zou mogelijk de theorie kunnen ontkrachten die stelt dat de *Mufti* pas sinds 1943 op de hoogte was van de systematische uitroeiing. Maar nergens in de brief wordt er gesproken over een uitroeiingskamp of over mogelijke gaskamers. Grobba zegt in zijn brief dat de Arabische bezoekers 'de installaties' van het kamp bezochten, maar het is niet duidelijk of het hier gaat over gaskamers en crematoria.¹⁸³

Een klein onderzoek over het kamp *Sachsenhausen* leert ons dat het kamp, dat sinds 1936 werd gebruikt als werk- en gevangenkamp voor opposanten van het regime, joden, homoseksuelen, zigeuners, getuigen van Jehova en Sovjetgevangenen. Het kamp was geen uitroeiingskamp, maar veel gevangenen vonden er hun dood, door ondervoeding, ziekte of executie. De gaskamers werden pas in 1943 toegevoegd aan het concentratiekamp, en werden niet vaak gebruikt. Het kamp werd in 1945 bevrijd door het Rode Leger, enkele maanden nadat een beruchte 'dodenmars' uit het kamp vertrok. In *Sachsenhausen* vonden in totaal 100.000 mensen de dood.¹⁸⁴ Hieruit kunnen we dus concluderen dat de afgevaardigden van de *Mufti* en al-Kaylani niet op de hoogte konden zijn van gaskamers in

¹⁸¹ HÖPP, GERHARD, 'In the Shadow of the Moon, Arab Inmates in Nazi Concentration Camps', Schwanitz, Wolfgang ed., *Germany and the Middle-East: 1871-1945* (Princeton: Markus Wiener Publishers, 2004), 217-221.

¹⁸² *Ibid.*, 218.

¹⁸³ *Ibid.*, 217-221.

¹⁸⁴ 'Sachsenhausen Concentration Camp', University of Minnesota Center for Holocaust and Genocide Studies (<http://www.chgs.umn.edu/museum/memorials/sachsenhausen>), geconsulteerd op 31/05/2011, 'Sachsenhausen', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/515299/Sachsenhausen>), geconsulteerd op 31/05/2011, 'Sachsenhausen', United States Holocaust Memorial Museum – Holocaust Encyclopedia (<http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005538>), geconsulteerd op 31/05/2011.

Sachsenhausen, daar deze nog niet gebouwd waren tijdens hun bezoek. Mogelijk waren zij wel op de hoogte van de hongersnood, de ziektes en de executies door het vuurpeloton.

Informatie over de contacten tussen de *Mufti* en Adolf Eichmann is zeer schaars. Zowel Melka als Mattar verwijzen naar Rüdolf Kastner, een Hongaarse jood die dubieuze banden had met nazi-Duitsland. Kastner stelt, volgens beide bronnen, dat Eichmann een groep joden uit Oost-Europa verbood om naar Istanbul te emigreren, omdat ze dan, naar Eichmanns mening, richting Palestina zouden trekken. Hij had immers beloofd aan al-Ḥusayni dat hij geen joden meer richting Palestina zou laten emigreren, daar dit enorme schaden zou aanbrengen aan het Duitse imago in de Arabische wereld. Kastner vernoemt Dieter Wislicency, die openlijk verklaart dat volgens hem de *Mufti* een rol speelde in het besluit van de Duitse regering om de Europese joden uit te roeien.¹⁸⁵

De *Mufti* heeft nooit ontkend dat hij op de hoogte was van de Holocaust. In zijn memoires erkent hij zelfs dat er een enorm groot aantal joden overleden is in de Tweede Wereldoorlog en dat dit percentage aanzienlijk hoger is dan het aantal Duitse slachtoffers.¹⁸⁶

*Het verlies van hen was meer dan 30 percent van hun totale volk, terwijl de Duitse verliezen in de Tweede Wereldoorlog beduidend minder waren in vergelijking met hen, dit bedroeg iets meer dan 8 percent, tot 10 percent.*¹⁸⁷

We kunnen hieruit dus concluderen dat al-Ḥusayni op de hoogte was van de concentratiekampen sinds juli 1942. Sinds 1943 was hij op de hoogte van de systematische uitroeiing van de Europese joden. In welke mate hij bewust en dus opzettelijk heeft bijgedragen tot de judeocide is niet duidelijk. Al-Ḥusayni doet nergens een rechtstreekse oproep tot het uitroeien van het joodse volk, hij wil vooral de migratie naar de Arabische wereld verhinderen.

¹⁸⁵ MELKA, 229, MATTAR, 'The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine', 238.

¹⁸⁶ ACHCAR, 151.

¹⁸⁷ AL-'UMAR, 170.

3.5.3.4. Ideologische overeenkomsten?

In welke mate waren er ideologische overeenkomsten tussen al-Ḥusayni en de nazi's, of waren deze quasi onbestaande? Hieruit kunnen we besluiten of de bondgenootschap tussen al-Ḥusayni en nazi-Duitsland van ideologische of geopolitieke aard was.

De Luca haalt deze kwestie ook aan in zijn artikel en stelt dat de alliantie tussen de *Mufti* en de nazi's niet enkel op geopolitieke factoren kan berusten maar, ook ideologisch onderbouwd dient te zijn. Volgens De Luca, maakte de *Mufti* zelf een vergelijking tussen islam en nazisme en kwam hij tot het besluit dat beide verschillende idealen delen. Zo stelde al-Ḥusayni dat islam en nazisme beiden het idee delen dat een gemeenschap of groep geleid dient te worden door een sterke leider, die verantwoordelijk is voor de spirituele, sociale, militaire en politieke koers van de groep of gemeenschap. Ten tweede, zo zegt al-Ḥusayni, delen islam en nazisme de sterke discipline en gehoorzaamheid van hun aanhangers waardoor deze verenigd kunnen worden. Hieruit volgt, zo stelt hij, dat de aanhangers van beide groepen strijden naar één bepaald ideaal. Daarenboven, zo meent De Luca, benadrukt de *Mufti* het belang van de gemeenschap en de waarden en normen die hierin werkzaam zijn. De *Mufti* haalt hier bepaalde principes aan uit de koran die ook in nazi-Duitsland werden gebruikt. Zo verwijst hij onder meer naar het principe van 'één voor allen en allen voor één.' Een volgende gelijkenis, is het belang van het gezin in beide groepen. Het gezin was zowel in nazi-Duitsland, als in de islam, de hoeksteen van de maatschappij, van waaruit principes verspreid konden worden. Tot slot, zo stelt De Luca, benadrukt de *Mufti* de gemeenschappelijke vijanden waartegen beide groepen dienen te strijden: de Britten, de joden en de Bolsjewieken^{188, 189}.

Wanneer we terug verwijzen naar de memoires van al-Ḥusayni, lezen we het volgende:

In Duitsland streefde ik ernaar om zelfs de kleinste mogelijke bedrage te doen die ik kon doen die mogelijk was voor de Palestijnse zaak en voor andere Arabische landen en enkele islamitische landen. En ik nodigde diegenen uit die betrokken waren bij de Palestijnse en Arabische zaak tot samenwerking met Duitsland, niet voor Duitsland noch uit het geloof in de nazistische principes, die ik niet steun en die ik nooit overwogen heb te steunen. Maar omdat

¹⁸⁸ Zie '2.4.3.2. *Al-Ḥusayni's ballingschapsperiode in Duitsland en Italië*' voor meer duiding over de gemeenschappelijke vijanden.

¹⁸⁹ DE LUCA, 136-138.

ik ervan overtuigd was, en nog steeds ben, dat als Duitsland en de Asmogendheden zouden triomferen, er geen spoor meer zou zijn van de zionisten in Palestina en de Arabische landen.¹⁹⁰

3.6. Samenvattende tabel

De bevindingen uit dit hoofdstuk werden kort gebundeld in onderstaande samenvattende tabel. Hieruit blijkt duidelijk dat de reacties in de Arabische wereld tegenover het nazisme uitermate heterogeen zijn.

	Liberale verwesterden	Marxisten	Nationalisten						Panislamisten
			Ba'th	SSNP	Phalange	Jong Egypte	Futuwwa	Muthanna Club	
Anti-kolonialisme	✓	✓	✓	✓	X	✓	•	•	✓
Nationalisme	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Economisch corporatisme	•	X	•	✓	•	•	•	•	•
Autoritaire leider	•	✓X	•	✓	•	✓	•	•	•
Paramilitaire organisaties	•	•	•	✓	✓	✓	✓	•	•
Antizionistisch	✓	✓	✓	✓	✓X	✓	•	✓	✓
Antisemitisch	✓	X	✓X	✓	X	✓X	✓X	•	•

• = Werd niet teruggevonden in de geconsulteerde bronnen, of geconsulteerde bronnen zijn contradictorisch.

✓ = Dit element is aanwezig.

X = Dit element is niet aanwezig.

Bron: eigen figuur.

¹⁹⁰ AL-'UMAR, 164.

4. Houding van nazi-Duitsland ten aanzien van de Arabische wereld

De houding van nazi-Duitsland ten aanzien van de Arabische wereld evolueerde afhankelijk van verschillende gebeurtenissen en diverse factoren. In dit onderdeel maken we geen opdeling zoals in het voorgaande deel van deze masterproef, waarin we de soorten reacties opdeelden volgens toenmalig heersende intellectuele en ideologische stromingen. Nazi-Duitsland kende omwille van de specifieke aard van het autoritair regime weinig tot geen verschillende interne ideologische stromingen. Dit onderdeel focust in de eerste plaats op de verschillende houdingen die nazi-Duitsland innam in ten aanzien van de Arabische wereld. Daarop wordt gepeild naar de factoren die wijzigingen in die attitudes kunnen verklaren. In het bijzonder onderzoeken we de factoren die verband houden met overwegingen omtrent de buitenlandse politiek van nazi-Duitsland en deze die in het teken staan van binnenlandse politieke en ideologische motieven.

4.1. *Motieven ingegeven door overwegingen met betrekking tot de buitenlandse politiek*

De eerste motieven of factoren die het Duitse beleid ten aanzien van de Arabische wereld bepaalden hangen samen met de buitenlandse politiek van nazi-Duitsland. Hier richten we ons op de relaties tussen Duitsland, Groot-Brittannië en Italië en stellen de vraag naar de mate waarin deze bepalend waren.

4.1.1. *Englandpolitik van nazi-Duitsland*

Een eerste factor die het buitenlandse beleid van nazi-Duitsland ten aanzien van het Midden-Oosten beïnvloedde, was de houding van nazi-Duitsland jegens Groot-Brittannië. De zogenaamde *Englandpolitik* valt immers niet los te koppelen van het beleid naar andere landen en regio's toe. Zo was de houding van Hitler ten aanzien van Groot-Brittannië en de landen van de *Commonwealth* een uitermate belangrijke factor in zijn beleid met betrekking tot het Midden-Oosten.

Sinds de machtsovername in 1933, probeerden de nazi's een alliantie tot stand te brengen met Groot-Brittannië. Nazi-Duitsland was er immers van overtuigd dat het samen met het Verenigd Koninkrijk een sterke coalitie kon vormen die hen tot een dominante status in de wereld zou leiden. Over deze hegemonie bestaan twee theorieën. De eerste stelt dat Duitsland absolute heerschappij nastreefde over continentaal Europa, met speciale ambities ten aanzien van Centraal- en Oost-Europa. De tweede theorie veronderstelt dat de Duitse macht over het Europese vasteland slechts een opstap was naar de zogenaamde *Weltpolitik*, waarbij Duitsland streefde naar een absolute almacht over de hele wereld. Hitler was, in dit denkraam, immers de mening toegedaan dat het gedachtegoed van het nationaalsocialisme, met de rassentheorie en het algemeen verspreide antisemitisme, ook op sterke aanhang buiten Europa zou kunnen rekenen. In deze theorie zou het ofwel tot een ultiem conflict komen tussen Duitsland en Groot-Brittannië, ofwel tot een Duits-Britse alliantie. Een belangrijke kanttekening bij dit analytisch kader is wel dat het Britse rijk de absolute almacht van Duitsland zou moeten erkennen en dus ondergeschikt zou zijn aan de Duitse supermacht.¹⁹¹

Welke van beide modellen Hitler verkoos is vooralsnog onduidelijk. Maar in beide gevallen was een goede relatie met het Verenigd Koninkrijk onontbeerlijk. Hitler streefde actief naar een Duits-Brits bondgenootschap. Groot-Brittannië was om meerdere redenen een aantrekkelijke bondgenoot voor nazi-Duitsland. Deze redenen worden hieronder opgesomd en besproken.

In de 19de eeuw kwam het tot confrontaties tussen beide landen met Frankrijk. Het is bijgevolg niet onwaarschijnlijk dat het element van de gedeelde vijanden een grote rol in speelde in Hitlers keuze van bondgenoten. Hitler hoopte om met de hulp van het Verenigd Koninkrijk Frankrijk definitief te kunnen uitschakelen als Europese grootmacht.¹⁹² Adolf Hitler was dus van oordeel dat Groot-Brittannië en Duitsland samen een sterk bondgenootschap zouden kunnen opzetten. Zo droomde Hitler luidop van een 'Brits-Duitse alliantie'.¹⁹³ Als eerste stap van deze alliantie werd in 1935 een Brits-Duits Marine Pact gesloten. Volgens dit pact beperkt Hitler de Duitse vloot tot maar 35% van de Britse vloot.

¹⁹¹ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 67-68.

¹⁹² NICOSIA, FRANCIS, 'Arab Nationalism and National Socialist Germany, 1933-1939: Ideological and Strategic Incompatibility', *International Journal of Middle East Studies* (12, 1980), 359, NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 71.

¹⁹³ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 72.

Deze maatregel vloeide voort uit de confrontatie tussen Duitsland en Groot-Brittannië hadden in de aanloop van en tijdens Wereldoorlog I. Op deze manier hoopte Hitler dat Duitsland en Groot-Brittannië hun band zouden kunnen versterken en dat er een vorm van vertrouwen zou kunnen groeien tussen beide landen.¹⁹⁴

Een volgende zeer belangrijke factor in Hitlers keuze voor Groot-Brittannië, was de raciale component. Hitler beschouwde het 'blanke ras' als superieur aan alle andere bevolkingsgroepen. Hitler was dus van oordeel dat het blanke Europese ras alle macht in handen diende te krijgen. Hij meende dat Groot-Brittannië een toonvoorbeeld was van de blanke, Europese suprematie. Hitler oordeelde overigens dat 'de Britten altijd al hadden begrepen dat je beter iemands heer bent dan iemands broeder'.¹⁹⁵ Hij verwees hierbij naar het Britse optreden in Brits-India.¹⁹⁶

Een laatste zeer belangrijke factor, is de verdeling van verschillende kolonies. In *Mein Kampf* verklaart Hitler duidelijk dat Duitsland geen interesse heeft in kolonies. Maar vanaf 1935 wijzigde zijn antikoloniale standpunt. Hij streefde er niet actief naar om de Duitse macht uit te breiden naar andere werelddelen, maar hij had hierover wel contacten met de Britten. De voorraad ruwe grondstoffen in Duitsland begon langzaam maar zeker uitgeput te raken en Hitler diende op zoek te gaan naar een nieuwe voorraad ruwe materialen. Hij dacht hierbij aan de enorme natuurlijke rijkdommen op andere continenten zoals Azië en Afrika. Enkele voormalige Duitse kolonies waren toen in handen van Groot-Brittannië en Duitsland probeerde opnieuw meer en meer grip op hen te krijgen. Mogelijk was deze koloniale kwestie ook een manier om Groot-Brittannië, dat weinig tot geen interesse toonde in een bondgenootschap, overstag te laten gaan.¹⁹⁷

Groot-Brittannië reageerde weinig enthousiast op de Duitse vraag tot alliantie: Groot-Brittannië hield de boot af. Onder de Britten heerste een zeer groot anti-Duits sentiment, dat door pers sterk werd aangewakkerd. Tijdens het bezoek van Alfred Rosenberg¹⁹⁸ aan het Verenigd Koninkrijk weigerden meerdere Britse politieke leiders om Rosenberg te

¹⁹⁴ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 72, 'Anglo-German Naval Agreement', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/25048/Anglo-German-Naval-Agreement>), geconsulteerd op 27/05/2011.

¹⁹⁵ HENKE, JOSEF, *England in Hitlers Politischen Kalkül 1935-1939* (Boppard am Rhein: Boldt, 1973), 45. Niet rechtstreeks kunnen consulteren, zie NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 82.

¹⁹⁶ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 82, NICOSIA, 'Arab Nationalism and National Socialist Germany, 1933-1945: Ideological and Strategic Incompatibility', 359.

¹⁹⁷ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 72-74.

¹⁹⁸ Hoofd van het buitenlandbureau en theoreticus van de NSDAP. 'Alfred Rosenberg', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/509892/Alfred-Rosenberg>), geconsulteerd op 27/05/2011.

ontvangen. Dit voelde Hitler als een vernedering aan. In 1936, na een bezoek aan het Verenigd Koninkrijk, stelt Joachim von Ribbentrop¹⁹⁹ dat de kans zeer klein is dat Groot-Brittannië op de Duitse vraag ingaat. Hij stelt Hitler dan ook voor om het idee voor deze alliantie te laten varen, aangezien Duitsland in zijn ogen sterk genoeg is om over Europa, zonder Britse steun, te heersen.²⁰⁰

Groot-Brittannië weigerde de Duitse hegemonie op het Europese vasteland te erkennen en keurde de annexatie van Oostenrijk ten stelligste af. Ook gaf het Verenigd Koninkrijk te kennen aan de Duitse ambassadeur dat het het Duitse antisemitisme en de politieke repressie maatregelen ten zeerste afkeurde.²⁰¹ Hitler bleef geloven dat de Brits-Duitse alliantie niet te negeren was. Hij meende dat Groot-Brittannië zich snel zou aansluiten bij de alliantie, zodra Duitsland de hegemonie over geheel Europa had verworven. In 1936 vernoemt Hitler voor het eerst een Italiaans-Japanse-Duitse alliantie, zonder Groot-Brittannië. Hij vernoemt het Verenigd Koninkrijk niet, maar geeft ook niet te kennen dat hij een oorlog wil beginnen. In 1937 besluit Hitler dat Duitsland Groot-Brittannië niet nodig heeft - na het meermaals afwijzen door Groot-Brittannië - en maakt hij geen werk meer van een Brits-Duitse alliantie. De totale afwijzing van het bondgenootschap gebeurt pas in 1939, bij het begin van Wereldoorlog II.²⁰²

Hieruit kunnen we concluderen dat de Brits-Duitse relatie een zeer grote rol speelde in Hitlers beleid met betrekking tot de Arabische wereld. Zijn raciale opvattingen en zijn geopolitieke strategie ten aanzien van het Verenigd Koninkrijk lieten hem niet toe om de Arabische opstanden tegen de Britse aanwezigheid en de joodse migraties te steunen. Indien hij ervoor koos om de Arabische opstanden te steunen, zou er geen kans zijn op een Brits-Duitse alliantie. Wel zorgde nazi-Duitsland af en toe voor kleine opstootjes in de Arabische wereld, zodat de aandacht van Groot-Brittannië tijdelijk was afgeleid van Europa naar het Midden-Oosten. Maar dit gebeurde zeer zelden.²⁰³ Ook stond de raciale factor in de weg, het zou immers volgens de nazistische principes ondenkbaar zijn om met een

¹⁹⁹ Duitse minister van Buitenlandse Zaken, 'Joachim Von Ribbentrop', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/502062/Joachim-von-Ribbentrop>), geconsulteerd op 27/05/2011.

²⁰⁰ NICOSIA, 'Arab Nationalism and National Socialist Germany, 1933-1945: Ideological and Strategic Incompatibility', 359, NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 77.

²⁰¹ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 77.

²⁰² NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 77-80, NICOSIA, 'Arab Nationalism and National Socialist Germany, 1933-1945: Ideological and Strategic Incompatibility', 360.

²⁰³ YISRAELI, DAVID, 'The Third Reich and Palestine', *Middle Eastern Studies* (7, 1971), 343, 346, 351.

‘inferieur’ ras (waarmee de Arabieren worden bedoeld) een alliantie te vormen tegen een Europese supermacht. Het was voor Hitler immers onaannemelijk dat landen onder een koloniaal bewind hun koloniaal juk zouden afwerpen en aan zelfheerschappij zouden doen.²⁰⁴

4.1.2. De relatie tussen Italië en nazi-Duitsland

Naast de oriëntatie op het Verenigd Koninkrijk nam ook Italië een bijzondere plaats in de Duitse buitenlandse politiek in. De relatie tussen Duitsland en Italië was zeer ambigu. Om dit te duiden, bekijken we de houding van nazi-Duitsland ten aanzien van fascistisch Italië en het Verenigd Koninkrijk. Uit een bovenstaande alinea blijkt dat een goede verstandhouding met Groot-Brittannië voor Duitsland van een groot strategisch en ideologisch belang was. De verstandhouding met Italië was slechts van secundair belang. De pogingen van Hitler om toenadering te zoeken tot Italië, waren minder intensief dan zijn toenaderingspogingen tot Groot-Brittannië. Duitsland en Italië hebben immers ook slechte contacten met mekaar gehad; onder meer Oostenrijk was een twistpunt tussen beide landen.²⁰⁵ Toen in 1937 Groot-Brittannië aan nazi-Duitsland duidelijk maakte dat het geen interesse had in een bondgenootschap, zocht Hitler toenadering tot Italië. Hitler verklaarde dat deze toenadering slechts tijdelijk en van tactische aard was.²⁰⁶ Zo stelt Nicosia dat Hitler Groot-Brittannië boven Italië zou verkiezen als bondgenoot.²⁰⁷ Hirszowicz levert hiervoor een mogelijke verklaring. Hij stelt in dat Duitsland vreesde dat Italië vooral de Duitse steun zou genieten om zijn invloedssfeer te vergroten, maar dat dit bondgenootschap verder geen voordelen zou opleveren voor Duitsland.²⁰⁸

Hitler heeft de Middellandse Zee-omgeving tijdens zijn beleidsperiode beschouwd als een natuurlijke invloedssfeer van Italië, naar analogie met de Latijnse term *Mare Nostrum*. In ruil voor zijn steun voor de Italiaanse invloed in het Middellandse Zeegebied, verwachtte

²⁰⁴ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 83-84,

²⁰⁵ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 75.

²⁰⁶ NICOSIA, ‘Arab Nationalism and National Socialist Germany, 1933-1945: Ideological and Strategic Incompatibility’, 360.

²⁰⁷ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 75.

²⁰⁸ HIRSZOWICZ, LUKASZ, ‘Nazi Germany and the Palestine Partition Plan’, *Middle Eastern Studies* (1, 1964), 60.

Duitsland van Italië dat het de Duitse heerschappij over Oostenrijk zouden erkennen. Dit werd tijdens de legendarische ontmoeting tussen Mussolini en Hitler in 1937 vastgelegd.²⁰⁹

Reeds van in de Romeinse tijd was de Italiaanse invloed op het Middellandse Zeegebied enorm groot. In de Middeleeuwen voerde Italië handel met verschillende landen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Italiaanse kolonies, scholen en ziekenhuizen waren dus veel voorkomend in de oude Arabische wereld. In 1912 kreeg Italië Libië in handen als kolonie, waardoor het een rechtstreeks buur werd van Brits Egypte.²¹⁰ Mussolini droomde van een nieuwe *Mare Nostrum*, waarbij Italië Groot-Brittannië en Frankrijk verving als Europese grootmacht in de gebieden rond de Middellandse Zee en de Rode Zee. De enige actieve poging die Italië hiertoe deed, was een deel van de controle over het Suezkanaal opeisen. Wel erkende het het Britse mandaat in Palestina, als doorgang naar Brits India. Omdat Italië geen Britse of Franse steun kreeg tijdens de oorlog in Ethiopië in 1935, besloot veranderde Mussolini hij het geweer van schouder en zocht hij de confrontatie met Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk op. Italië leverde via de *Mufti* financiële steun aan de Arabieren in Palestina en verkondigde anti-Britse propaganda via *Radio Bari*, een Italiaans radiostation dat Arabische uitzendingen verzorgde.²¹¹

Hitler probeerde om een confrontatie tussen beide landen te vermijden, daar hij beide beoogde als mogelijke bondgenoten. Hitler wilde dat Groot-Brittannië zijn mandaatgebieden in het Midden-Oosten behield al was het maar omdat mogelijke problemen in deze gebieden, zoals stakingen en gewelddadige opstoten, de Britse aandacht van Centraal- en Oost-Europa konden afleiden. Hitler bracht in 1937 het '*Gentleman Agreement*' tot stand, waarin hij de negatieve propaganda van beide landen wilde laten stoppen. Dit akkoord werd niet volledig nageleefd, maar legde wel een basis voor een geleidelijk betere relatie tussen Italië en het Verenigd Koninkrijk. In 1938 sloten Groot-Brittannië en Italië een akkoord met betrekking tot hun invloed in het Midden-Oosten. Italië verklaarde dat het de anti-Britse propaganda van Radio Bari een halt zou toeroepen en dat het de Britse aanwezigheid in Palestina zal dulden. Groot-Brittannië aanvaardde de Italiaanse aanwezigheid in Ethiopië en de invloed in Jemen. Nazi-Duitsland was zeer tevreden over deze overeenkomst. Zo werd een mogelijk conflict in het Midden-Oosten voorkomen en wist Duitsland dat het kon rekenen op Italiaanse steun indien de Oorlog in

²⁰⁹ Ibid., 177, HIRSZOWICZ, 'Nazi Germany and the Palestine Partition Plan', 57.

²¹⁰ HIRSZOWICZ, *The Third Reich and the Arab East*, 13.

²¹¹ Ibid, 21, NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 179

Europa zou uitbreken. In 1939 koos Hitler definitief voor Italië als een van de belangrijkste bondgenoten.²¹²

Italië genoot weinig steun en populariteit in het Midden-Oosten. Dit vloeide voort uit de Italiaanse houding ten aanzien van Libië, een zeer autoritair bestuurde Italiaanse kolonie waar de kolonisator overigens het geweld niet schuwde. Italië telde volgens Hirsowicz 220.000 manschappen in Libië en nog eens 200.000 verspreid over andere Arabische landen. Hun overmacht was enorm.²¹³ In 1931 werd de Libische verzetsleider ‘Umar al-Mukhtar door de Italianen in Libië geëxecuteerd. Deze gebeurtenis werd door de gehele Arabische wereld afgekeurd. Als reactie op deze gebeurtenis, noemde Abd al-Raḥmān al-‘Azām, een politicus van de Egyptische Wafd-partij, de Italiaanse aanwezigheid bedreigender voor de islam dan de zionistische aanwezigheid in Palestina.²¹⁴ Ook met de Italiaanse inval in Ethiopië zorgde Italië voor de nodige consternatie in het Midden-Oosten en Noord-Afrika.²¹⁵ Nazi-Duitsland zorgde in 1941 voor militaire troepen in Libië, het zogenaamde *Afrikakorps* onder leiding van Erwin Rommel, om Italië te ondersteunen. Dit kunnen we als zeer ongewoon beschouwen voor nazi-Duitsland, dat vanaf het einde van de jaren dertig meer en meer probeerde in de Arabische gunst te komen. Toch kon generaal Rommel op de steun van de Arabieren rekenen. Een verklaring voor zijn populariteit is mogelijk het voornemen van nazi-Duitsland om op te rukken richting Suezkanaal en Cairo, om de Britten aldaar te verdrijven. De Duitsers werden evenwel door de Britten tegengehouden in al-‘Alamayn en leden een zware nederlaag. Toch groeide de populariteit van nazi-Duitsland in het Midden-Oosten dankzij Rommel.²¹⁶

Italië steunde het antizionistische gedachtegoed en verzette zich eveneens tegen de joodse migraties naar Palestina. Dit, volgens Hirsowicz niet omwille van een antisemitische ideologie, maar omdat Italië vreesde dat een nieuwe joodse staat mogelijk de positie van Groot-Brittannië in het Midden-Oosten zou kunnen versterken, en zo zou fascistisch Italië zijn invloedssfeer in het Middellandse Zeegebied enkel maar verkleinen.²¹⁷

²¹² NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 178-180.

²¹³ HIRSZOWICZ, *The Third Reich and the Arab East*, 77.

²¹⁴ ACHCAR, 66.

²¹⁵ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 178.

²¹⁶ ‘Erwin Rommel’, *Britannica Academic Edition* (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/508989/Erwin-Rommel>), geconsulteerd op 31/05/2011.

²¹⁷ HIRSZOWICZ, LUKASZ, ‘Nazi Germany and the Palestine Partition Plan’, 59.

De Duits-Italiaanse houding met betrekking tot het Midden-Oosten was dus zeer ambigu. Duitsland probeerde in het belang van zijn strategie op het Europese vasteland om een conflict tussen Italië en Groot-Brittannië te vermijden in het Midden-Oosten voor het begin van een mogelijke oorlog. Italië koloniseerde Libië, viel Ethiopië binnen en ontwikkelde invloed in Jemen. Hier lijkt het dus alsof Italië zich zeer imperialistisch opstelt tegenover het Midden-Oosten. Dit stond in een schril contrast met de antikoloniale ideeën van Duitsland, dat deels op populariteit in de Arabische wereld kon rekenen omwille van deze antikoloniale ideeën. Anderzijds hielpen de Italianen het Palestijnse verzet tegen Groot-Brittannië door de *Mufti* financieel te steunen en hem later onderdak te verlenen tijdens zijn ballingschap.

4.1.3. Duitsers in Palestina

Een kleinere factor betreffende het beleid van nazi-Duitsland ten aanzien van het Midden-Oosten, was de aanwezigheid van Duitsers en Palestina en de volledig Arabische wereld.²¹⁸ Sinds het einde van de 19de eeuw leefden er Duitse gemeenschappen in Palestina. De grootste gemeenschap was die van de Tempeliers, een piëtistische gemeenschap die uit religieuze overwegingen naar Palestina trok, om de Messias op te wachten.²¹⁹ Deze gemeenschap telde zo'n 1800 leden. Verder was er nog een Lutheraanse gemeenschap met 400 leden en een Rooms-Katholieke gemeenschap met ongeveer 100 leden. Deze Duitsers behielden hun Duitse nationaliteit en hadden hun eigen scholenstelsel en verenigingen.²²⁰ De Duitse gemeenschap had een sterk samenhorigheidsgevoel, maar slechts een beperkte betrokkenheid tot de gebeurtenissen in het thuisland. Zo kwamen de partijproblemen die de Weimarrepubliek beheersten, nooit ter sprake in de Duitse gemeenschap in Palestina. Ook het nazisme kende een tragere verspreiding in de Duitse gemeenschap in de Levant dan in Duitsland zelf. Hoewel de NSDAP in Palestina enorm veel propaganda verspreidde voor de Duitse verkiezingen van 1932, was hun aanhang uitermate beperkt. Het fenomeen nazisme drong de Duitse gemeenschap pas grondig binnen via jongeren die terugkeerden na hun militaire dienstplicht of hun onderwijsopleiding. De gemeenschap stond eerst zeer kritisch ten aanzien van dit fenomeen, er werd gevreesd voor interne problemen en een slechte relatie met de joodse kolonisten in Palestina, met wie goede handelscontacten

²¹⁸ YISRAELI, 'The Third Reich and Palestine', 344.

²¹⁹ 'Templars' (Reeva Simon), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second Edition*, Vol. 4, 2173.

²²⁰ SCHMIDT, H.D., 'The Nazi Party in Palestine and the Levant 1932-1939', *International Affairs* (28, 1952), 461.

bestonden. Tussen 1934 en 1939 won het nazisme steeds meer een meer aanhangers binnen de Duitse gemeenschap in Palestina.²²¹

De veiligheid van deze Duitse gemeenschap was van zeer groot belang voor Hitler bij het uittekenen van zijn buitenlands beleid. Hij wilde immers conflicten tussen de Duitsers en de joden en Arabieren vermijden. Om deze reden poogde Hitler een goede relaties op te bouwen met Groot-Brittannië, dat instond voor de orde handhaving binnen het Palestijnse mandaatgebied.²²²

4.2. *Motieven ingegeven door de binnenlandse politieke overwegingen*

Andere motieven die het Duitse beleid ten aanzien van het Midden-Oosten en Noord-Afrika bepalen, zijn binnenlandse factoren. Met het oog op de Arabische wereld springt één element hier in het oog: het Duitse anti-Joodse beleid en de gevolgen hiervan. Dit anti-Joodse beleid manifesteerde zich op economisch en ideologisch vlak.

4.2.1. Het anti-Joods beleid van nazi-Duitsland en de joodse migraties

Het Duitse antisemitisme en de bijhorende antisemitische maatregelen hadden eveneens een enorme impact op het Midden-Oostenbeleid van Hitler. De migratie van Duitse joden naar Palestina was immers een gevolg van het groeiende antisemitisme in Duitsland. Nazi-Duitsland voerde een migratiebeleid jegens de Duitse joden dat onderbouwd was door politieke, economische en ideologische factoren. Het Duitse migratiebeleid ten aanzien van Palestina is niet eenduidig en veranderde regelmatig van inhoud en vorm.. In dit onderdeel bespreken we de gevolgen van de anti-Joodse politiek in Duitsland voor Palestina, dat een groot aantal migranten te verwerken kreeg doorheen de jaren dertig.

Het ontbreken van een eenduidig beleid betreffende de joodse migraties naar Palestina werd mede veroorzaakt door de verschillende ideeën binnen nazi-Duitsland over de oplossing van 'het joodse vraagstuk'. Alle nazifunctionarissen waren het er over eens dat de joden weg moesten uit Duitsland. Over de aanpak hiervan verschilden de meningen grondig. Een eerste groep stelde dat de joden fysiek geliquideerd dienden te worden. Een

²²¹ Ibid., 461-466.

²²² YISRAELI, 'The Third Reich and Palestine', 344.

tweede groep meende dat de joden ver verwijderd moesten worden van Duitsland, omdat werd gevreesd voor een joodse samenzwering. Deze groep stelde voor om de resterende joden te houden als gijzelaars. Een derde opinie meende dat de joden weg moesten uit Duitsland, waarbij het niet van belang was waar naartoe. Een vierde opinie stelde de 'de-assimilatie' voor als oplossing. Ze meenden dus dat de Duitse joden uitgesloten dienden te worden van de Duitse samenleving en dat er een strikt onderscheid diende te komen tussen joodse Duitsers en niet-Joodse Duitsers.²²³

In de jaren dertig was men van mening dat de joden zo snel mogelijk weg moesten uit Duitsland, zonder er echter echt bij stil te staan waarheen ze dienden te vertrekken. Migratie diende dus gestimuleerd te worden.²²⁴

Het beleid van nazi-Duitsland ten aanzien van de migraties naar Palestina werd onder meer bepaald door ideologische factoren. Zo meenden de nazi's dus dat de joden zo snel mogelijk dienden te verdwijnen uit nazi-Duitsland. Migratie diende dus sterk gestimuleerd te worden. Maar hierin schuilde ook een zeer grote contradictie. Zo meenden de nazi's dat een joodse staat niet zou kunnen functioneren, aangezien joden in hun ogen niet in staat waren om een eigen natie te vormen en te leiden. De nazi's meenden immers dat het hebben van een eigen natie enkel voorbehouden was aan het Arische ras. Yisraeli haalt in zijn artikel een citaat aan van Hitler, waarbij hij zijn visie geeft over een joodse staat:²²⁵

*If the Jews were the only people in the world they would be wallowing in filth and mire and would exploit one another and try to exterminate one another in a bitter struggle, except in so far as their utter lack of the ideal of sacrifice, which shows itself in their cowardly spirit, would prevent this struggle from developing.*²²⁶

Hitler volgde hierbij de ideeën van Alfred Rosenberg die meende dat het zionisme een bestuursvorm is die niet kan werken, omdat een staat die geleid wordt door joden niet werkzaam is. Ten tweede verweet Rosenberg de zionisten dat zij tijdens de Eerste Wereldoorlog collaboreerden met het Amerikaanse leger. Maar ondanks deze sterke antisemitische opvattingen, primeerde het idee van een 'Judenrein' Duitsland boven de opvatting dat een joodse staat niet kon functioneren. Ondanks de vele oproepen van de

²²³ YISRAELI, 'The Third Reich and Palestine', 345-346.

²²⁴ Ibid., 346.

²²⁵ YISRAELI, 'The Third Reich and Palestine', 344.

²²⁶ HITLER, 236, vertaald door James Murphy.

Arabieren om de migraties een halt toe te roepen, stimuleerden de Duitse gezagsdragers de joden om naar het buitenland te verhuizen.²²⁷

Een ander belangrijk element dat het beleid bepaalde was de economische toestand in nazi-Duitsland. Duitsland leed in de nazi-beeldvorming onder een boycot, opgezet door joodse en communistische bewegingen van over de gehele wereld, om het Duitse antisemitisme en antimarxisme aan de kaak te stellen. Hoewel deze boycot niet de impact had die de organisatie, de 'World Boycott Committee' verhoopt had, trof ze de Duitse economie, zeker na de Grote Depressie van de jaren twintig. Deze boycot bestrijden met een boycot tegen joodse producten was een uitgesloten optie. Dit zou, volgens de partijtop, er immers alleen voor zorgen dat de anti-Duitse boycot zou toenemen. Hermann Göring²²⁸ riep de Duitse joden op om te onderhandelen met de organisatie achter de boycot en gebruikte dreigementen als drukingsmiddel.²²⁹

Hoewel de boycot een minder grote impact had dan verwacht, daalde de buitenlandse waarde van de Duitse mark en kreeg Duitsland te kampen met een tekort aan ruwe materialen.²³⁰ Een oplossing voor deze problemen werd aangebracht door het *Ha'avara*²³¹-akkoord. Het akkoord was een economisch systeem dat uitgedacht werd door de zionist Sam Cohen en de Duitse consul-generaal in Jeruzalem, Heinrich Wolff. Sam Cohen startte met enkele andere Duitse joden een citrusvruchtenplantage in Tel Aviv. Cohen sloot een akkoord met het Duitse ministerie van financiën, waarin bepaald werd dat Cohen voor één miljoen Duitse mark materialen mocht invoeren die hij dan op de Palestijnse markt kon verhandelen. Wolff en Cohen onderhandelden met de financiële instellingen van nazi-Duitsland, de joodse instellingen in Palestina en de *Anglo-Palestine Bank* om een algemeen akkoord uit te bouwen dat gebaseerd was op het systeem van Cohen. In juli 1933 trad het *Ha'avara*-akkoord officieel in werking. Joodse migranten konden naar Palestina migreren indien zij in Palestina instonden voor de export van Duitse producten. Dit deden ze door Duitse goederen aan te kopen met het geld dat ze stortten op een Duitse rekening, de zogenaamde '*Sonderkonto I*'. Deze goederen werden verkocht en de inkomsten vloeiden naar

²²⁷ Ibid., 344-345.

²²⁸ Nazi-functionaris en oprichter van de *Gestapo*, tekende mee de ideologische visie van nazi-Duitsland uit. 'Hermann Göring', Britannica Academic Edition (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/239310/Hermann-Goring>), geconsulteerd op 03/06/2011.

²²⁹ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 33-36.

²³⁰ Zie ook '3.1.1. Engelandpolitik van nazi-Duitsland'.

²³¹ Het Hebreeuwse woord voor transfer. HIRSZOWICZ, 'Nazi Germany and the Palestine Partition Plan', 45.

Duitsland. De *Anglo-Palestine Bank* keerde een vergoeding uit voor de joodse migranten. De inkomsten van de Duitse export naar Palestina stegen van 16,7 miljoen Duitse mark in 1933 naar 32,4 miljoen Duitse mark in 1937.²³²

Deze *Ha'avara*-overeenkomst bood nazi-Duitsland een oplossing voor twee problemen. Zo stimuleerde deze overeenkomst de joodse migratie naar Palestina. Evenzeer zorgde dit systeem ervoor dat de gevolgen van de internationale boycot beperkt bleven voor Duitsland, omdat de Arabische markt zich hierdoor open stelde voor Duitse goederen. Ondanks deze voordelen, kreeg de overeenkomst toch stevige kritiek te slikken in nazistische kringen. Zo meenden critici dat het economische probleem niet geheel verholpen was. Duitsland kreeg de winst van de geëxporteerde goederen uitbetaald in Duitse marken en niet in ruwe materialen of buitenlandse valuta, hoewel nazi-Duitsland net zeer sterk nood had aan deze twee bronnen.²³³ Maar het systeem had ook veel aanhangers binnen de nazikringen. Zo werd de *Ha'avara*-overeenkomst beschouwd als één van de goedkoopste manieren om Duitsland 'Judenrein' te maken. Per jaar migreerden er 20.000 tot 25.000 Duitse joden naar Palestina. Ook uit strategische overwegingen kreeg de *Ha'avara*-overeenkomst steun. Zo meenden enkele partijfunctionarissen immers dat het makkelijker zou zijn voor Duitsland, indien Duitsland aangevallen zou worden door een joodse coalitie, om te onderhandelen met de officiële leider van een joodse staat dan met verschillende verenigingen, comités of religieuze leiders.²³⁴

Deze antisemitische politiek, waarbij migratie de belangrijkste manier was om alle joden uit Duitsland te verwijderen, wijzigde vanaf 1937. Na de stakingen en opstanden van 1936 in Palestina, riep de Britse regering graaf Peel op om een commissie samen te stellen die de omstandigheden van de rellen diende te onderzoeken en een oplossing uit te werken. De *Peel Commission* besloot dat de vraag voor een eigen staat bij zowel de joden als de Arabieren zeer groot was, en stelde voor om Palestina op te delen. Eén gebied zou dienst doen als een nieuwe joodse staat, het andere gebied was voorbehouden aan de Arabieren en zou aangesloten worden bij Transjordanië. Jeruzalem werd aan geen van beide gebieden

²³² NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, HIRSZOWICZ, 'Nazi Germany and the Palestine Partition Plan', 45, MELKA, 221, YISRAELI, DAVID, 'The Third Reich and the Transfer Agreement', *Journal of Contemporary History* (6, 1971), 129-130.

²³³ HIRSZOWICZ, 'Nazi Germany and the Palestine Partition Plan', 45

²³⁴ MELKA, 223.

toegekend en bleef onder Brits gezag. De joodse gemeenschap aanvaarde het voorstel meteen, maar de Arabische gemeenschap verwierp het voorstel.²³⁵

Dit concrete voorstel van de *Peel Commission* alarmeerde nazi-Duitsland. Het vreesde dat dit de positie van Italië in de regio zou kunnen verzwakken. Maar ook ideologische overwegingen speelden de grootste rol. Een joodse staat stond verticaal op het nazistische gedachtegoed waarin de joodse gemeenschap, zoals hoger aangehaald geduid als minderwaardig ras, onmogelijk een eigen staat zouden kunnen handhaven.²³⁶ Voor het scheidingsplan van de *Peel Commission* werd Palestina door de nazi's beschouwd als een migratieoord dat de voorkeur kreeg. Maar met een joodse staat in zicht, kenterde dit langzaam.²³⁷ Ondanks de Duitse oppositie tegen de stichting van een joodse staat, werden migratiekanalen niet meteen afgesloten en bleef het *Ha'avara*-akkoord in werking. Wel verminderde het aantal aanvragen omwille van het debat betreffende joodse migraties in Duitsland en de beperkingen opgelegd door Groot-Brittannië.²³⁸ Een Duits-Arabische samenwerking, wat niet onlogisch zou zijn gezien het collectieve bondgenootschap, vormde zich niet, hoewel verschillende functionarissen waarschuwden voor een dalende populariteit van Duitsland in de Arabische wereld.²³⁹ Uiteindelijk besloot Adolf Hitler om nog steeds migratie naar Palestina te promoten. Een Duitsland zonder joden primeerde boven het idee van een joodse natie. Ondanks de blokkade die Groot-Brittannië had opgelegd, migreerden er nog steeds Duitse joden naar Palestina. De *Gestapo* organiseerde samen met de zionistische beweging '*Aliyah B*', een illegale smokkel van Duitse joden naar Palestina, zonder dat de Britse mandaathouder hiervan wist.²⁴⁰

²³⁵ 'Partition Plans (Palestine)' (Avi Shilaim), *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa – Second edition, Vol. 3*. 1806.

²³⁶ YISRAELI, 'The Third Reich and Palestine', 349, MELKA, 222.

²³⁷ NICOSIA, 'Arab Nationalism and National Socialist Germany, 1933-1945', 357.

²³⁸ NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*, 48-49.

²³⁹ NICOSIA, 'Arab Nationalism and National Socialist Germany, 1933-1945', 358.

²⁴⁰ *Ibid.*, 358-359, YISRAELI, 'The Third Reich and Palestine', 347.

5. Conclusie

Het is niet mogelijk om op de onderzoeksvraag een eenduidig antwoord te formuleren. De gebruikte bronnen waren niet altijd uit een objectief standpunt geschreven. Eveneens was het moeilijk om voldoende Arabische informatie in te winnen. Dit omwille van een uiterst beperkt aanbod van Arabische informatie betreffende het onderwerp die te consulteren is in België. Ook het onderzoek naar de verschillende nationalistische bewegingen, zoals de *Futuwwa* beweging en de *Muthanna Club* was uiterst beperkt. Hier is verder onderzoek nodig om de ideologieën van deze bewegingen bloot te leggen.

Ondanks deze problemen waarmee dit onderzoek kampte, kunnen we besluiten deze thesis is geen zwart-wit verhaal, maar een rijk spectrum aan grijstinten. Eerst en vooral dienen we nogmaals te benadrukken dat de Arabische wereld geen homogene gemeenschap is wat de denkbeelden betreft. Het aantal aan intellectuele stromingen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika is quasi onuitputtelijk. Maar we proberen dit onderwerp te beschouwen volgens deze vier vermelde stromingen, die hoger in deze masterproef vermeld staan, omdat over deze vier stromingen het meeste informatie beschikbaar is.

Wanneer we teruggrijpen naar de eigenlijke onderzoeksvraag, namelijk ‘de vijand van mijn vijand is mijn vriend’, kunnen we besluiten dat deze vraag alvast niet opgaat voor de liberale verwesterden en voor de marxisten. Ondanks de oppositie van beide groepen tegen de toenemende joodse migratie en de zionistische beweging in Palestina en hun aanklacht tegen de Britse bezetter, zochten zij geen toenadering tot het nazistisch bewind in Duitsland. Integendeel, de marxisten en de verwesterden verwerpen zelfs de ideeën die in het nazisme en in andere fascistische stromingen vervat zitten. Beide groepen verwijzen hier naar de nazistische ideologie die niet strookt met hun denkbeelden. Hiermee doelen ze op de rassentheorieën, waarbij de nazi's bepaalde bevolkingsgroepen als inferieur beschouwden. De verwesterden schonken immers een groot belang aan de ideeën van de Franse Revolutie, waarin gelijkheid van alle individuen één van de drie basispijlers is, namelijk vrijheid, gelijkheid en broederschap. De marxisten verzetten zich tegen het idee van de rassentheorie omwille van het belang van de sociale gelijkheid binnen het marxistische denken.

Wanneer we de derde intellectuele stroming bekijken, namelijk het nationalisme, komen we tot een andere conclusie. Hieruit blijkt immers dat verschillende van de behandelde bewegingen en politieke partijen wel degelijk inspiratie haalden uit Duitsland of andere landen van fascistisch Europa. De Syrische Socialistische Nationale Partij zocht onder meer omwille van geopolitieke motieven toenadering tot Duitsland, dewelke zij beschouwde als een vijand van Groot-Brittannië en Frankrijk. De overige elementen die deel uitmaken van het fascisme, zoals de aanwezigheid van milities, de autoritaire leider, het economisch corporatisme en het nationalisme werden door de SSNP als aantrekkelijk beschouwd in de toenmalige tijdsgeest. De *Phalange* voelde zich vooral aangetrokken tot nazi-Duitsland wegens van de discipline die het nazisme uitstraalde. Of de theorie ‘de vijand van mijn vijand is mijn vriend’ meespeelde is onduidelijk. We kunnen wel stellen dat de *Phalange* zich uitte als beschermer van de christelijke minderheid in Libanon, wiens identiteit zij niet wouden zien verdwijnen in één grote Libanees of pan-Arabisch geheel. Hierin erkennen we overduidelijk het nationalistische element. De Jong Egypte Partij zocht in de loop der jaren meer en meer toenadering tot nazi-Duitsland en eveneens tot fascistisch Italië, maar deze Europese grootmachten wezen alle vormen van contact af. De partij vertoonde duidelijk fascistische trekken, omwille van hun milities, de autoritaire leider en het economisch corporatisme. Vervolgens analyseerden we de *Futuwwa* beweging en de *Muthanna Club* in Irak. Beide bewegingen stelden zich voor als nationalistische bewegingen, maar het is onduidelijk of ze hun inspiratie haalden bij het fascisme van de Asmogendheden. Alle mogelijke verwijzingen die hier gemaakt worden naar Duitsland, zijn onbetrouwbaar en steunen op vermoedens. Tot slot bespreken we de *Ba‘th*partij, zij was sterk gekant tegen de Franse aanwezigheid in Syrië, zo verbrak ‘Aflaq alle contact met de communistische partij nadat deze partij een samenwerkingsverdrag tussen Syrië en Frankrijk goedkeurde. In die zin kunnen we de *Ba‘th*partij dus beschouwen als een antikoloniale partij. Maar de partij vertoonde weinig fascistische trekken. ‘Aflaq waarschuwde de Syriërs immers voor het nationalisme dat uit Europa kwam. Deze partij wilde zich dus niet inspireren op de NSDAP en zocht er absoluut geen toenadering toe. De stelling ‘de vijand van mijn vijand is mijn vriend’ gaat niet op voor de *Ba‘th*partij.

Hieruit kunnen we besluiten dat niet alle opgesomde partijen en bewegingen steun zochten bij het nazistisch bewind in Duitsland. De vraag om steun werd voornamelijk gesteld door de SSNP en Jong Egypte. Deze drie bewegingen, de *Phalange*, de *Futuwwa* en de *Muthanna*

Club hebben duidelijk inspiratie gehaald bij het fascisme. Of ze hiertoe bewogen werden door de invloed van nazi-Duitsland is niet geheel duidelijk. In die tijd was er een grote Westerse aanwezigheid in de Arabische wereld. Deze aanwezigheid was voor de Arabieren onlosmakelijk verbonden met het idee van de parlementaire democratie. Dit democratisch idee kon dus op weinig steun rekenen bij de Arabieren, omwille van de link met de koloniale machten. Samen met de onzekere economische tijden, na de Grote Depressie, zorgde dit ervoor dat het fascisme een grote aantrekkingskracht genoot in het Midden-Oosten en Noord-Afrika.

De laatste intellectuele stroming die we bespraken in deze paper, is het panislamisme. Hierbij maakten we een *case study* over de *Mufti* Amīn al-Ḥusayni, de *Mufti* van Jerusalem. Bij al-Ḥusayni was de coalitie, gemaakt door gedeelde vijanden, zeker aanwezig. De *Mufti* zocht toenadering tot Duitsland en Italië om via hun steun de Britse aanwezigheid en de joodse migraties in Palestina een halt toe te roepen.

Wanneer we stilstaan bij de Arabische zijde van het verhaal, kunnen we besluiten dat sommige bewegingen en individuen handelden in hun toenaderingspoging tot de Asmogendheden, werden gedreven door hun strijd tegen gemeenschappelijke vijanden. Hierbij dienen we wel de kanttekening te maken deze gemeenschappelijke vijanden niet enkel joodse migranten en zionisten zijn, maar vaak de koloniserende machten zoals Groot-Brittannië en Frankrijk.

Het tweede luik van deze thesis behandelde de houding van de nazi's ten aanzien van de Arabieren. Hieruit kunnen we enkele belangrijke elementen concluderen. Zo was de relatie met Groot-Brittannië voor nazi-Duitsland van een veel groter belang dan de relatie met de Arabische wereld. Duitsland wilde eveneens niet in het vaarwater komen van bondgenoot Italië, dat de Middellandse Zee tot zijn invloedssfeer rekende. De relaties met deze beide landen primeerden voor Duitsland boven op een bondgenootschap met de Arabische staten.

Vervolgens was ook de veiligheid van de Duitsers in het Midden-Oosten van een groot belang voor Hitler. De kans dat de Duitse gemeenschappen in conflict zou komen met de joden of Arabieren was immers reëel.

Een laatste element dat de Duitse houding ten aanzien van de Arabische wereld beïnvloedde, was het zogenaamde ‘joodse vraagstuk’. Uit dit onderdeel kunnen we besluiten dat Hitler Palestina meer beschouwde als een oord voor gemigreerde joden dan als een Arabische staat. Hier kunnen we zelfs wijzen op de Duitse bijdrage in de grote joodse migratiestromen naar nazi-Duitsland. Het Duitse aandeel in de Palestijnse *nakba* is dus niet te onderschatten.

Ter zake van de Duitse houding, kunnen we dus besluiten dat het idee ‘de vijand van mijn vijand is mijn vriend’ niet opgaat voor nazi-Duitsland. Duitsland ging immers pas in op de vraag van de Arabieren naar steun wanneer het zeker was dat een Duits-Brits bondgenootschap uitgesloten was. Inzake de Italiaanse invloed in het Middellandse Zeegebied verkozen zij om hun bondgenoot Italië te steunen, desnoods via militaire acties. Hitler zocht in de eerste plaats naar bondgenootschappen met Europese machten, in plaats van een samenwerking met de Arabische landen. Zijn motieven hiervoor waren, buiten van geopolitiek aard, ook raciaal onderbouwd. Hitler droomde immers luidop van een hegemonie van blanke rassen over kleurlingen. Het is geen geheim dat hij de Arabieren als minderwaardige mensen beschouwde. Tot slot was het voor Adolf Hitler van een groter belang om de joodse aanwezigheid in Duitsland te doen verdwijnen dan de Arabieren te ondersteunen in hun strijd tegen de joodse aanwezigheid.

De stelling ‘de vijand van mijn vijand is mijn vriend’ was dus niet van toepassing op nazi-Duitsland. Hier zou de bewering gewijzigd moeten worden in ‘de vijand van mijn vijand is mijn vriend, indien hij mij geopolitiek en ideologisch kan ondersteunen’.

‘De vijand van mijn vijand is mijn vriend’ is dus een logica die op papier mooi klinkt en enige waarachtigheid suggereert, maar noch in de realiteit van de nazi’s, noch in die van de Arabieren, klopt deze logica. Indien we teruggrijpen naar de theorie van Zeev Maoz, Lesley Terris, Ranan Kuperman en Ilan Talmud, kunnen we besluiten dat hier het realistische model van toepassing is. Een bondgenootschap gebaseerd op gedeelde vijanden kan werken, maar ideologische en strategische factoren verhinderen dit.

6. Bibliografie

Boeken

ACHCAR, GILBERT, *The Arabs and the Holocaust: the Arab-Israeli war of narratives* (New York: Metropolitan Books, 2010).

NICOSIA, FRANCIS, *The Third Reich & the Palestine Question* (New Brunswick: Transaction Publishers, 2000).

DEGRAS, JANE, *The Communist International 1919-1933: Documents* vol. III (Londen: Frank Cass and Company, 1971).

ENTELIS, JOHN P., *Pluralism and Party Transformation in Lebanon: Al-Kata'ib 1936-1970* (Leiden: Brill, 1974).

HIRSZOWICZ, LUKASZ, *The Third Reich and the Arab East* (Londen, Routledge, 1966).

HOPWOOD, DEREK, *Syria 1945-1986: Politics and Society* (Londen: Unwin Hyman, 1989), 87.

JANKOWSKI, JAMES, *Egypt's Young Rebels "Young Egypt": 1933-1952* (Stanford: Hoover Institution Press, 1975).

OCHSENWALD, WILLIAM, FISHER, SYDNEY, *The Middle East: A History* (New York: McGraw-Hill, 2004).

PEARLMAN, MAURICE, *Mufti of Jerusalem: The story of Haj Amin El Husseini* (Londen: The Cornwall Press, 1947).

PRINZ, JOACHIM, *Wir Juden* (Berlijn: Reiss, 1934).

SCHWANITZ, WOLFGANG, *Germany and the Middle-East: 1871-1945* (Princeton: Markus Wiener Publishers, 2004).

SHAHAK, ISRAEL, *Jewish History - Jewish Religion: The weight of three thousand years* (Londen: Pluto, 2008).

SIMON, REEVA, *Iraq Between The Two World Wars: The Militarist Origin of Tyranny* (New York: Columbia University Press, 2004).

THOMAS, HUGH, *The Spanish Civil War* (Middlesex: Penguin Books, 1977).

Artikelen

BORGESON, KEVIN, VALERI, ROBIN, 'The Enemy of My Enemy is My Friend', *American Behavioral Scientist* (51, 2007).

CAPLAN, NEIL, 'Army of Shadows: Palestinian Collaboration with Zionism, 1917-1948', *The Middle East Journal* (64, 2010).

DE LUCA, ANTHONY, ' 'Der Grossmufti' in Berlin: The Politics of Collaboration', *International Journal of Middle East Studies* (10, 1979).

ESPOSITO, LUIGI, MURPHY, JOHN, 'Desensitizing Herbert Blumer's Work on Race Relations: Recent Applications of His Group Position Theory to the Study of Contemporary Race Prejudice', *The Sociological Quarterly* (40, 1999).

FRANZEN, JOHAN, 'Communism versus Zionism: The Comintern, Yishuvism, and the Palestine Communist Party', *Journal of Palestine Studies* (36, 207).

GERSHONI, ISRAEL, 'Egyptian Liberalism in an Age of "Crisis of Orientation": Al-Risāla's Reaction to Fascism and Nazism, 1933-1939', *International Journal of Middle East Studies* (31, 1999).

HIRSZOWICZ, LUKASZ, 'Nazi Germany and the Palestine Partition Plan', *Middle Eastern Studies* (1, 1964).

AL-KAYLANI, NABIL, 'The Rise of the Syrian Ba'th, 1940-1958: Political Success, Party Failure', *International Journal of Middle East Studies* (3, 1972).

KUPERMAN, RENAN, MAOZ, ZEEV, TERRIS, LESLEY, 'What Is the Enemy of My Enemy? Causes and Consequences of Imbalanced International Relations, 1816-2001', *The Journal of Politics* (69, 2007).

MATTAR, PHILIP, 'The Mufti of Jerusalem and the Politics of Palestine', *Middle East Journal* (42, 1988).

MATTAR, PHILIP, 'The Role of the Mufti of Jerusalem in the Political Struggle over the Western Wall 1929-1929', *Middle Eastern Studies* (19, 1983).

MELKA, R., 'Nazi Germany and the Palestine Question', *Middle Eastern Studies* (5, 1969).

NAJJAR, ORAYB AREF, 'Falastin editorial writers, the Allies, World War II, and the Palestinian question in the 21st century', *Simile: Studies in Media and Information Literacy Education* (4, 2003).

NICOSIA, FRANCIS, 'Arab Nationalism and National Socialist Germany, 1933-1939: Ideological and Strategic Incompability', *International Journal of Middle East Studies* (12, 1980).

OFER, PINHAS, 'The Commission on the Palestine Disturbances of August 1929: Appointment, Terms of Reference, Procedure and Report', *Middle Eastern Studies* (21, 1985).

PIPES, DANIEL, 'Radical Politics and the Syrian Social Nationalist Party', *International Journal of Middle East Studies* (3, 1988).

SCHMIDT, H.D., 'The Nazi Party in Palestine and the Levant 1932-1939', *International Affairs* (28, 1952).

STREICKER, JOEL, 'Army of Shadows: Palestinian Collaboration with Zionism, 1917-1948', *Shofar: An Interdisciplinary Journal of Jewish Studies* (27, 2009).

WILD, STEFAN, 'National Socialism in the Arab near East between 1933 and 1939', *Die Welt des Islams, New Series* (25, 1985).

YISRAELI, DAVID, 'The Third Reich and Palestine', *Middle Eastern Studies* (7, 1971).

YISRAELI, DAVID, 'The Third Reich and the Transfer Agreement', *Journal of Contemporary History* (6, 1971).

Onrechtstreekse bronnen

ALPORT, GORDON., *The nature of prejudice* (Cambridge: Perseus Books, 1954) in BORGESON, VALERI.

BLUMER, H., 'Race and prejudice as a sens of group position', *Pacific Sociological Review* (1,1958) in BORGESON, VALERI.

GERSHONI, ISRAEL, 'Beyond Anti-Semitism: Egyptian Responses to German Nazism and Italian Fascism in the 1930's', *EUI Working Paper* (2001) in ACHCAR.

HANNĀ, 'ABDALLAH, *Min al-Ittijāhāt al-Fikriyya fi Sūriyya wa Lubnān: Al-Nusf al-Awwal min al-Qarn al-'Ishrīn* (Damascus: Al-Ahāli, 1987) in ACHCAR.

HENKE, JOSEF, *England in Hitlers Politischen Kalkül 1935-1939* (Boppard am Rhein: Boldt, 1973), in NICOSIA, *The Third Reich and the Palestine Question*.

AL-JUNDĪ, SĀMĪ, *Al-Ba'th* (Beirut: Dār al-Nahār, 1969), in ACHCAR.

KHOURY, PHILIP, *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism 1920-1945* (Londen: I.B. Tauris, 1987) in ACHCAR.

RIDWĀN AL-ḤILŪ, 'Fi al-Qadā' 'ala al-Fāshistiyya al-Niḥāya al-Ḥatmiyya lil-Ṣahyūniyya', *Niḥāl al-sha'b* (1943) in ACHCAR.

Naslagwerken

Britannica Academic Edition

ESPOSITO, JOHN L., *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World* (Oxford: Oxford University Press, 1995).

ESPOSITO, JOHN, *The Oxford Dictionary of Islam* (Oxford: Oxford University Press, 2003).

GRESH, ALAIN, VIDAL, DOMINIQUE, *The new A-Z of the Middle East* (Londen: Tauris, 2004).

PHILIP MATTAR, *Encyclopaedia of the Modern Middle East and North Africa - Second edition* (New York: Macmillan Reference USA, 2004).

Online bronnen

'Ad Hoc Committee on the Palestinian Question Communication from the United Kingdom Delegation to the United Nations', *United Nations - General Assembly*, 01/08/1947 (<http://unispal.un.org/unispal.nsf/181c4bf00c44e5fd85256cef0073c426/16b8c7cc809b7e5b8525694b0071f3bd?OpenDocument&Highlight=0,shaw,commission>), geconsulteerd op 18/05/2011.

'Sachsenhausen Concentration Camp', *University of Minnesota Center for Holocaust and Genocide Studies* (<http://www.chgs.umn.edu/museum/memorials/sachsenhausen>), geconsulteerd op 31/05/2011.

'Sachsenhausen', *United States Holocaust Memorial Museum - Holocaust Encyclopedia* (<http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005538>), geconsulteerd op 31/05/2011.

'The Alexandria Protocol, October 7, 1944', *The Avalon Project, Yale Law School* (http://avalon.law.yale.edu/20th_century/alex.asp#b1), geconsulteerd op 02/05/2011.

'The Yalta Conference', *The Avalon Project, Yale Law School* (<http://avalon.law.yale.edu/wwii/yalta.asp>), geconsulteerd op 07/06/2011.

Arabische bronnen

'ABD AL-KARĪM AL-'UMAR, *Mudhakkirāt al-Ḥāj Amīn al-Ḥussayni* (Damascus: Al-Aḥālī, 1999).

'AFLAQ, MICHEL, *Fī Sabīl al al-Ba'ṯh* (z.p., z.d.). (<http://albaath.online.fr/index.htm>), geconsulteerd op 10/05/2011.

BADR SHĀKIR AL-SAYYĀB, *Shahadā' al-Ḥurriyya* (z.p., z.d.). (<http://www.adab.com/modules.php?name=Sh3er&doWhat=shqas&qid=68148&r=&rc=10>), geconsulteerd op 25/05/2011.

Al-Mu'assas (<http://party.kataeb.org/pages.asp?pageid=4>), geconsulteerd op 25/05/2011.

Sharaḥ al-Mabadī bi-Qalam al-Za'īm Ghāya Ḥizb al-Sūrī al-Qawmī al-Ijtimā'ī (<http://www.ssnp.com/new/ssnp/ar/index.htm>), geconsulteerd op 25/05/2011.

IV. Arabische samenvatting

عدو عدوي صديقي؟

صفة ملتبسة العلاقات بين ألمانيا النازية والعالم العربي من ١٩٣٣ إلى ١٩٤٥ .

يتناول هذا المقال العلاقات بين النازيين والعرب وأساس العلاقات. هل الأساس هو العداء المقسوم؟ 'عدو عدوي صديقي' مثل معروف عرفي جدا في الشرق الأوسط وشمال إفريقيا. هل هناك حلف بين الأسر، وفكرة ذلك الحلف هي المعركة المشتركة ضد اليهوديين؟ أو هذه الفكرة بسيطة؟
أدرس سلوك العرب والنازيين وأسباب هذا السلوك.

أولاً، أناقش سلوكيات العرب. قسموا سلوكيات العرب في ٤ أنواع سلوكيات. نوع السلوك الأول، هو سلوك أطباع العصرية. هم صدقوا في فكرة الثورة الفرنسية، يعني مساواة كل الناس. لذلك أطباع العصرية رفضوا الفكرة النازية. كانوا عندهم مشاكل كمان بمعاداة السامية، ولاكن فكروا أن المهاجرين اليهوديين في فلسطين هم تكليف أوروبا وألمانيا، و ليس تكليفا عربيا.

والجماعة الثانية، هي جماعة الشيوعيين. هم نكروا النازية أيضا، لأنهم فكروا النازية هي إيديولوجية عنصرية. لذلك نكروا الصهيونية أيضا. ولكن كان تحالف بين الشيوعيين والنازيين، في وقت الاتفاق الألماني السوفييتي من ١٩٣٩ إلى ١٩٤١. الحركات الشيوعي في العالم العربي رفضوا ذلك الاتفاق. يفرق الشيوعيين فرق بين اليهود والصهاينة، قالوا إن الصهيينة استغلوا معاداة السامية لطلبهم في فلسطين.

والفريق الثالث، هم فريق القوميين. كانت حركات قومية كثيرة في العالم العربي في الثلاثينات، فكرة الاستقلال كانت شعبية جدا. أرادت والحركات القومية رحيل المستوطنين. يتناول هذا الفصل عن الشبه بين الحركات القومية والحزب النازي. استخدمت أربعة صفات الفاشية: الميليشيات والرأي القومي والنقابوية الاقتصادية وأخيرا النظام الدكتاتوري. استكشفت ٥ حركات وأحزاب في الدول العربي، كحزب البعث في سوريا والحزب السوري القومي الاجتماعي في سوريا أيضا وحزب الكتائب في بلد لبنان وحزب مصر الفتاة في مصر والحركات باسم فتوة ونادي المثنة في العراق. هناك عوامل الإيديولوجي الفاشي في ٤ من الحركات وأحزاب، ولكن حزب البعث ليس فاشيا. ولم تلهم كل الحركات وأحزاب في الحركة النازية كالحزب السوري القومي الاجتماعي. مثلا، استلهم حزب الكتائب حركة 'فلنج' في إسبانيا. أرادت كل الحركات قومية التعامل مع النازيين. ولكن ما أرادت ألمانيا حلفا مع العرب.

وقد حققت الفريق الأخير وهو فريق اتحاد الاسلام. عملت تحليلا من سلوك تابع واحد وهو محمد أمين الحسيني، المفتي الأكبر للقدس ورئيس المجلس الاسلامي. في بداية الثلاثينات، كانت علاقة جيدة بين المفتي والبريطانيين وهم أصحاب في فلسطين. ولكن بعد السنة ١٩٣٦ تدهورت العلاقة بين المفتي وبريطانيا العظمى نظرا لفتن في فلسطين. احتك المفتي بالنازيين والفاشيين في إيطاليا وهرب المفتي إلى ألمانيا. سكن في مدينة برلين وساعد المفتي الألمان بنضال ضد البريطانيين في فلسطين في وقت الحرب العالمية الثانية. ارد أن توقف الهجرة اليهودية إلى فلسطين.

وفي جزء الثاني حللت السياسة الخارجية النازية في الدول العربية. شيء مهم جدا، هو الصلة البريطانيين. البريطانيا العظمى حكم مهم في العالم. أرادت ألمانيا تحالف مع البريطانيين لأنهم ناس بلد عظيم وأرادت ألمانيا مساعدة بريطانية لتدعيم حكمه في أوروبا. كانت الفكرة العنصرية مهمة جدا أيضا إذ أنها أرادت ألمانيا 'حكم الأبيض' في العالم.

وعامل ثاني في السياسة الخارجية الألمانية، هو العلاقة بإيطاليا. كانت إيطاليا حليف الألمانية وإيطاليا وألمانيا واليابان هي دول قوات دول المحور. احتسبت قوات دول المحور البلدان في ضاحية البحر الأبيض المتوسط كبلدان تحت حكم إيطالي.

العامل الثالث، هو أمن الألمانين في الدول العربية وفلسطين.

والعامل الأخير، هو الهجرة اليهودية من ألمانيا إلى فلسطين. هرب اليهوديون من معاداة السامية في ألمانيا. ألمانيا كانت عندها أهميات اقتصادية وإيديولوجية بتهجير اليهود. كان هناك حظر اقتصادي ضد ألمانيا لأنها بلد عنصرية. استخدمت ألمانيا الهجرة كمصدر دخل جديد. العنصر الإيديولوجي كان مهم أيضا، أراد الألمانين ذهاب اليهوديين.

ما هو استنتاج هذا المقال؟ الاستنتاج هو ملتبس. فكرات العرب ليست متجانسة. فكرة العداء المقسوم كانت مهمة للمفتي وبعض حركات قومية، كالحزب السوري القومي الاجتماعي ومصر الفتاة. هذه الفكرة ليست مهمة للأطباع العصرية والشيعيين والحركات والأحزاب القومية المتبقية. للنازيين المثل 'عدو عدوي صديقي' غير مهم. ظن أدولف هتلر حلف بالبريطانيا العظمى وإيطاليا كان أهم من علاقة جيدة مع العرب. لهتلر، فلسطين مأوى اليهوديين وليست بلد الفلسطينيين.